

(ה) **מהר"ר רוי אשכנזי** (עיין נית הלוי נח"צ):
(ג) ומהרד"ך בתשובותיו שקיל ושרי על דבריו:

(ד) **מהר"ר רוי טיריין** חתנו של הרב מהר"ר אברהם אליגרי כמ"ש בספר לב שמח. והביא תשובת מהר"ר לוי הנז' הרב פ"מ ח"ב סימן ס"ז והרב המחבר משיב לו סימן ס"ח!

(ה) **מהר"ר רוי אב"ד ור"מ דק"ק קארני** (עיין טערת ראש וטערת תפארת נח"צ):

(ו) **רבינו דיאונטיין** (עיין רבינו גרשום מאור הגולה): (ד)

(ז) **מהר"ר ריב אופנהיים** (עי' מנהת יהודה נח"צ):

(ח) **מהר"ר ריב אב"ד ור"מ דק"ק** בוסק (עיין לב אריה נח"צ):

(ט) **מהר"ר ליב כמ"י יוסף רופא** (עי' קול יהודה נח"צ):
הג"מ

הנה מנחם ציון

(ב) ולעז"ז ודאי לא נעלם מעין הגדולה דברי רש"י ואף לא ז"ל דברי הרב נאר שבע כמ"ש דכהרבה מקומות רגיל רש"י לפרש כן שם חכם ועי' שפיר כ' בעל סה"ד כ"מ כן כהרבה מקומות, ולא רגיל על לשונו לפרש כן דשם כדי נמאל בש"ס ט' פעמים (מגילת ב' יומא מ"ד כ"מ ב' יבמות ז' נזיר ב' חולין פ"ג וקו"ח הוריות ח' ומנחות י"ב) וכלל אלו מקומות לא מפרש רש"י כלל דשם חכם הוא, ואף כגיטין פ"ה לאו כפירוש אחרת וכן פתללל ויבדק אנב דכ' דלא לכתוב בגט תי' וכדי ביו"ד דיבא לעשות ולומר דכדי שם חכם (ולפי"ז זע"ק מ"ש כס' בית ועד להכמים דיש גורסין כדו ביו"ט פ"ט) ולפי"ז ודאי לשון כ"ש תמוהים הם, וכעין זה דקדקתי על לשון רש"י (ברכות כ"ז פ"ב) ד"ה אמר רבא וכו' וככל דוכחא דאמר' כדאמר רבא להויע מהכא אמר' לי"ע ש"ש ולא נמאל אלא רק פ"א בש"ס ובגילת ז"ב ע"א פ"ט:

(א) והי' חי כסוף מאה הראשונה לאלף השני בעיר האלוז וכמ"ש סיס ברכה, ובמלך לכסף הביא לו ס' חשבון המולות ובס"ה הביא לו ס' התכונה ואפשר דהוא כאלה, ועוד נמאל ממנו ככת"ס ס' הקש ישר ביחור על אכן רש"י לס' הסקס לאריסטו (כרשי"ת הרב מהר"ר) גם חי' ס' המספר ס' המלחמות ד' ופי' יסוד המשה ופי' על ש"ס ברכות וכמ"ש בפירוש פס"ת פ' דברים ע"ג, והי' חכם גדול גם כחכמת הרפואה, וחכמי האומות כדור אותו וקראו בשם מאיטטורו לילון די בלגנאלס, והאחרונים הראו לדעת כי אצ"ו הי' ר"ג בר"ש בעל שפר השמים ואחי אמו הי' ר' לוי הכהן בעל לוי' חן וכמ"ש בפ' תל"ק א"ף העלים את שם המרמז' ככל ספריו ועשו"ת הריב"ש סמ"ה וכן' אור ד' לקרשקש וכן' נשמת חיים ח"א ז"א ע"ג, גם נדפס לו קונטרס שפרי דקד' (פ' י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם) והוא כס' ברית יעקב פיתוחי (שאלותיו ותק'ס):

(ב) כהמ"ס עין יעקב גולד ש' ר"ס ונפטר בר"ש המאה הרביעי פשו"ת רב"ש ח"א ח"א ג' ויו"ד ס"ח ול"ט וכן' תקון ישעיה וכו' בשם בעל המעלות ולשמה שבו' בן פ' ש"ס ע"ג וכו' סופר שב' ס"ח לעלוז כמ"ש בשו"ת אהלי יעקב קאטטור ק"ג והי' בקי גם כחכמת הדקדוק והתכונה וכשאל לירושלים סלק הג"מ דוד בן שושן א"ע מהר"ר רבינו מנחם מנחם: (ג) ז"ל חיים הלוי:

(ד) הוא כנוי אטלקי לשם יהודה כמו ליב או ליוזא כשכנו וע' הגה"מ ס"ח פ"ו שביב רבינו לילאונתן ממילאיון בתום' תיין וכן כה"ל כלל ז"ב כ' שרבינו לילאונתן הכהן הספיד לחכם כהנא פ"ט ובראכ"ן ז"ב וקט"ו ע"ג:

(יז) **מהר"ר ליווא** (מפראג) היה אב"ד במדינת מעהרין עשרים שנה ואח"כ אב"ד וראש ישיבה בק"ק מפראג ושם בעוורו בפראג דבר עם הקיסר והסביר לו פנים יפות. ואח"כ היה אב"ד בק"ק פוזנא. הרב תי"ט קורא אותו רבינו הגדול וחיבר גור אריה על רש"י בחומש וס' גבורת ה' וס' דרך חיים ועוד חבורים אחרים. י' ובצמח דוד הביאו שנת שני"ב והאר"ך לספר בשבחיו:

מהר"ר ליווא מפראג נודע בשערים שמו וחיבר כמה ספרים ככתוב בח"א ובח"ב (עיין לעיל ובח"ב). והגאון מהר"ר נפתלי הכהן בתשובתו הבאה בשו"ת הגאון מהר"ר צבי סי' ע"ו כתב אבי זקני מהר"ר ליווא מפראג אשר שמש ברוה"ק כמפורסם. ואני הדל קבלתי מרב אחד אשכנזי מעשה נורא שעשה על ידי מה שגילו לו מחשמים. ומה נמשך שדבר עם הקיסר ביחוד כמו שעה וחצי ועשה לו כבוד גדול כמו שכתב בספר צמח דוד (יא) ולעת זקנתו רצה לילך לפוזנא ואח"כ הלך לקראקא והיתה מנוחתו כבוד שם בקראקא (יב) ויש אריכות דברים בענין מנוי מהר"ר שלמה אפרים. וחתנו של הגאון הוא מהר"ר יצחק כ"ץ נשאר במקומו עם מהר"ר שלמה אפרים איש לונמשיץ הנזכר. ואח"כ היה רב בפראג הרב של"ה עם כמהר"ר שלמה אפרים כמו שחתומים בהסכמת ים של שלמה על קמא ומשניות תי"ט הנדפסות ראשונה בפראג:

(יח) **מהר"ר לפידות** איש קדוש ויודע עתידות מוכירו הרב הקדוש

מהר"א די וידאש ז"ל בס' ראשית חכמה (יג) גם

(י) **הג"מ ריב** אב"ד דק"ק מיץ (עיין עורו חנן. סגנת אריה נח"ב):

(יא) **מהר"ר ריב סאראוואל** אחד מרבני ויניציאה הקדמונים בזמן הרב באר שבע והרב גדולי הרומה והרב מהר"י הלוי ויש לו איזה תשובות בס' באר שבע ובשו"ת מהר"י הלוי. ה' ומורנו הרב מהר"י הכהן בתשובתו הובאה בס' משאת משה חלק א"ה בפסק עיגונא של שמואל קארו טרח לישב דברי הרב מהר"ר ריב חנן' באורך וברוחב כי השב"ח השביח למעלת הרב חנן' ע"ש:

(יב) **מהר"ר ריב סג"ר הורוויץ** (עי' מרגניתא ענא נח"ב):

(יג) **החסיד ר' ריב מסרצקה** (עי' מ' ישיבה טנ"ל הורוויץ ד"ה כתב בסדר הדורות וכו') (י)

(יד) **מהר"ר ריב פוחאוויער** (עיין דברי חכמים נח"ב) (ז)

(טו) **מהר"ר ריב פינסק** (עיין דמיון אריה נח"ב) (ה)

(טז) **מהר"ר ריב** בנו של הרב שער אפרים יש לו הגהות בס' שער אפרים וזאת ליהודה וקינטרס אחרון שם ויש לו כתבים אחרים והיה חסיד שבכהונה ט' וראיתי לו ז"ל הגהות כ"י הי"ל חבור על התורה מאביו הגאון ונקרא מחנה אפרים ומחנה יהודה לו ז"ל ונאבדו ובנו הרב מהר"ר ידידיה הכהן חתנו של מורנו הרב מהר"א יצחקי ויש לו ב' תשובות בספר זרע אברהם למורנו הרב חנן' בח"מ. וראיתי לו ספר א' מתשובות ולשוניות כ"י:

הנה מנחם ציון

(ה) ושם"ך י"ב אייר שט"ז וכו' הרב מו"ה אברהם ח' הפי' לסדר מעמדות עס"ד בחלק השמות חות א' ע"ש:

(ו) ואפשר דהוא הרא"ל מסלוק אבד"ק הוראדנא (ושם"ך ער"ח אייר תפ"ט) חתן הגאון בעל באר היעב וסי' אבי כג' מהר"י אבד"ק לילק כהמ"ס בבורי יעקב:

(ז) ואולי ז"ל פרלאווער וכן חתימתו בס' דעת חכמה, יהודה לייב כהנ"ס יוסף כהנ"ג מוהר"י לייב פרלאווער ז"ל מפסינסק נכד הג"מ אברהם פולאק ע"ס ויקהל משה ד"ג ומשנת חכמים סכ"ט במעלת התלמוד, ובימי חורפו

הי' בביחולו, וכש"ך ל"ס כסליו הי' עת לרה ליעקב והרגו גי' מאות יהודים ל"ע, ואך הוא נמלט משה פ"פ נס וזל"ק פיינסק וסי' שם דרשן, ומשם נסע המבורגה וז"ל ששעשים עם הגאון בעל ח"ץ ואח"כ נסע לא"י ושם"ך:

(ח) ז"ל פיינסק ועש"ת ל"ס סי' כ"ז: (ט) וז"ל כהניק לפת"ו עש"ך י"ג ניסן תל"ח בן ס"ב שנה:

(י) כמו ח' פטיו"ד, גור ארי' על מס' שבת עירובין ופסחים, זכר לדיק תפארת ישראל באר הגולה נר מזה, אור חדש, דרושים נאים, ונתיבות עולם (הובא במ"א ר"ס קל"ב):

(יא) וע' הגה' ש"ך בסוף הס' המעשה באריכות:

(יב) ובח"כ שנה המהדר בזה וכן בלות מי ל"ח ד"ה ועתה חמת אגיד וכו' ע"ש וכן מ"ש בעל תולדות רש"י דפטר בשו"ת, ואך כאשר ידענו כדבריו מנחתו כבוד בק"ק פראג (יוס' ה' ח"י אלול שס"ט) וסי' זקן בן

מאה שנה בקרוב וזכיתי להשתתף על קברו שמה, וכדו בעל ס' מעה משה פה"ח כ' דמהר"ל זקנו ל"ה כשס' פסע במדינת פולין ע"ש ואמנם עכ"ז כדבריו מאלו אותו בין תלמידיו הגאון מהר"ל בק"ק פרעמישלא (ומ"ש הס"ו וי"ד קפ"ה ושעתי' בשם הר"י לייב מפראג וכו' נ"ל דל"ה כה"י ליווא מפראג):

(יג) והוא כשער אברהם פ"ו:

הנמטרם אחרון.

(6) לוי'ה לפעמים רש"י בתוך דבריו כותב לוי"ה. ובשה"ג חלק א' מערכת יו"ד אות ח' (ע"ן רבינו יצחק הלוי ד"ה אך וכו') כתבתי משם הרב המופלא ח"ק במהר"ח ח' עמר ז"ל שקיבל דבנות רש"י ז"ל דפירוש זה הוא מרבו רבינו הלוי. ויש מי שאמר כי לוי'ה ר"ת למורנו ורבינו יצחק הלוי:

גם כפי תוספות למסכתו כ"י כתב שיום אחד סוֹכֵר מסכתו ז"ל ליקר אליו והרב לפדות לא נכס בו קטור. ואח"כ שאל לו מחילה כי אח"כ הגידו לו רוס משלה שמחמו וכחם גם מהר"ח ז"ל שסרב הנז' יודע פתיחות אמיתיות ומכיל לפניו נפש חי או נפטר משנים קדמוניות ומגיד לו כל תפלו עד כאן לשונו:

(יט) הגאון מהר"ר רופא אב"ד דק"ק ווינא (יד) (ע"ן עטרת זקנים כה"כ):

מ.

(ח) מה' מאיר ברזילי רב מובהק בעה"ק צפת ומזכירו הרב המג"ן בובח השלמים:

(ט) מה' מאיר גאביון אחד מרבני מצרים הקדמונים בזמן מהרי"ט"ן ומהריק"ש וסיעתם וראיתי בארץ מצרים קובץ תשובותיו בכ"י באורך. והזכיר תשובותיו הרב גנת ורדים בריש תשובותיו לאבן העזר. ושקל ושרי עם רבני דורו ומכללם הרב החסיד מה' חיים כפוס' בעל הנס ולה"ה:

שהיה דיין ובסתמא והיו מרגישים עליו שח"ו לקח שוחד ואמר בתוך קהל ועדה כי שמע דבת רבי' יחדו ירגילו'ו שלקח שחד ואם האמת אחס כן יהיה תמיד הפעם יכנסו ואם הוא נזכר מאלד כוס יאיר פניו כנדרש'ו ונזקק'ו תפלתו ככלו נדו. ואני הלכתי דליתי תתמתי כשהיה בני נכור והיה חותם מאולד וכמעט אין האותיות נכרות כמי שלד ראה. וכליתי תתמתי אח"כ ה' נבי חיים כפוס' כתובים מאוסה. ועד כיום כל הנשבע לשקר על קברו נענש. תלג"ה ומזוט יגן עליו:

(י) מה' מאיר ג' גבאי (ע"ן זיך חמונה כה"כ):

(יא) רבינו מאיר חתנו של רש"י אביהן של גדולי עולם רשב"ם ור"ת וריב"ם חיבר תוספות על התלמוד. וכן ראיתי בספר הישר כ"י לר"ת שמזכיר תוס' רבינו מאיר אביו. ובתשו' ר"ת הביאה

(ח) רבינו מאיר (בע"ס המאורות) (ע"ן ספר המאורות כה"כ):

(3) רבינו מאיר אבואלעפאי (ע"ן רבינו מאיר בר עזרס):

(ג) הרב מאיר אב"ד דק"ק אישינגען (ע"ן מאור הקטן כה"כ):

(ד) רבינו מאיר מאינגלישייה (ע"ן רבינו שמסון):

(ה) מהר"ר מאיר אשכנזי נכד אחות הרב ש"ך אב"ד בק"ק

איינזשטאט חיבר פנים מאירות שו"ת וחידישי הש"ס ד' חלקים ומקורב נרפס בתנות אור על התורה להרב ומחבר לו אור חדש להרב החרוף המופלא נכדו. והיתה מנוחתו זקן ושבע ימים סיון תק"ד: (א)

(י) מה' מאיר די בוטון חיבר כמה חבורים ולא נרפסו אלא קצת

מתשובותיו והי' בימי מהרי"ט ומהר"ש ח' ולייסיור ורבינו דורס ושקל ושרי עם הרב כנה"ג והרב פני משה בבחרותם. והרב מהר"ש אלגאזי למד בישיבתו. וחתנו מהר"ר ישי אלמולי ושקל ושרי עם הרב כנה"ג בתשובותיו הנדפסות:

(ז) רבינו מאיר בר ברוך (ע"ן מהר"ס מרוטנבורג):

הנה מנחם ציון

(יד) ונ"ל דהוא ר"ת מו"ס ליב רופא וכנזכר בסקדמת נכדו בעל פס"ז וז"ל זקני הגאון מוכר"י ליב רופא אבד"ק ווינא ח"י כהס"ס זל יאלו לאורס. מחשבתו הסודית ולא הניח אחריו כן כ"א בנות לנשות דלקיות חכמיות דרשיות ע"ש, ולא כמ"ש בעלזת קודם בשם הגאון מוכר"י ז"ל כנזואתן אבד"ק לנכד שכותב למסכ"ל רופא שהי' אבד"ק לנכד (וסמ"ך לא פסח דס"ג) וזה טעות חדל דמסכ"ל אבד"ק לנכד הוא ר"ת מו"ס לוי כמ"ס יעקב קוקינס ועוד דוקנו של בעל פס"ז הו' חי בזמן אחרון עד שנס נכדו בעל פס"ז הו' מכירו יומי ילדתו וזכרתו כאל לפנינו עוד מש' של"ג פ' פס"ז א"ת סו' ז' קפ"ס ותקצ"ב פ"ט: (א) כיום כ"ז כו וכו' הוא הג"מ יצחק אבד"ק נשט"ז וביאלא חתן הגאון בעל הת"ץ פס"ת מאמר מנדכי כיג ופ"ת ר"ת כהן אה"פ ס"ס פ"ט:

מערכת

מ

גדולים

הביאה בס' שבלי הלקט כ"י שבלת כ"ח ובנדפס כלל א' סי' י"א כתב ר"ת קבלתי מאבא מארי שקיבל מרבותיו והם גאוני לות"ר וכו' :

(יג) **רבינו מאיר** בר מודרוס הלוי מטוליוולא (ב) חברו של הרמב"ן כנראה מכתב אשר כתב להרמב"ן והוא באגרות הרמב"ם והוא הרמ"ה אשר השיג על הרמב"ם לפני חכמי לונלי כמ"ש הרב מגדל עוז פ"ח דתשובה וכן רמז בכתב הנז' והוא רבינו מאיר אבואלעפיא שמוכר הרשב"א בתשובה סי' התקמ"ו ובחידושו הביא הרב המגיד פ"ב דשכנים: וראיתי להרב כמהר"ר שלמה אלפרנטי אחר מרבני מצרים הקדמונים שכתב בתשובה כ"י וז"ל והרב רבינו מאיר אבואלעפיא הלוי ז"ל ממשפחתי ומבית אבי כתב בחבורא דידה דעבד לכוליה תלמודא ושמייה דחיבורא פרמי פרמיין כתב פ' חזקת וכו' עכ"ל. ויש בידי הצעיר פרמיין להוריות ואבות על קלף ישן כ"י וכתוב בהם שחיברם באיר וסיון שנת ד' אלפים התקס"ו וקראם פרמיין הוריות ופרמיין אבות:

ודע דבתוספי הרא"ש הוריות מביא הרבה הרושים מהרמ"ה ולא מצאתים בפרימי הרמ"ה כ"י שבידי. ולכן כתבתי אני הצעיר בספרי הקמן שער יוסף דף ל"ג ע"ג דפרימי הרמ"ה אינו הרמ"ה שמוכר הרא"ש. אך עתה דקדקתי וראיתי שקצת מרבני הרמ"ה שמביאים בפ"ג הרא"ש והרב עין יעקב הנה הגם בפרימי הרמ"ה שבידי וכשכתבתי אני ההדיוט על רוב פ"ג דהוריות לא הוה בידיא פרימי הרמ"ה ולכן לא דקדקתי בדבר. והשגחא פשיטא לי דהוא ניהו הרמ"ה שמביאים הרא"ש והמור רק שהרמ"ה חיבר שני מהדורות אחת קצרה ואחת ארוכה כמ"ש בפ"ה הרב

צדה לדרך למהר"ם ו' זרח בהקדמתו ולכן אנא דאמרי דפרימי הוריות שבידי הם מהדורא קצרה. ומה שמביא הרא"ש הוא מהמהדורא ארוכה אשר בה האריך בקושיות והיות. והרמ"ה הוא תלמיד רבינו יצחק מווינא אור זרוע. ג) וכתב הרב ספר יוחסין שעלה לשמים שנת חמשת אלפים וארבע (ד) וכתב בס' שושן סודות כ"י שהרמ"ה זכה לתורה תמימה ולחכמה פנימית נעלמה. וכבר כתבנו במערכת למ"ד שהרמ"ה חיבר ספר ע"ד האמת הכי קרא שמו ספר לפני ולפנים (עיין זה בר"ב):

הרמ"ה, מחדש נדפסו חרושי הרמ"ה על בחרא שני קובצים באריכות גדול (ה) והיא מההדורא ארוכה כי הרב ז"ל חיבר שני מהדורות ארוכה וקצרה והיה בשנת התקס"ס. וכבר בענייני הארכתיו בזה לעיל ושם נאמר דהיה ג"כ מקובל גדול. ומחדש נדפסו פסקיו לסנהדרין. ועמ"ש לעיל בסמוך לך נא ראה:

(יג) **הרב ר' מאיר מטרנקטאריי**
(עיין ספר העזר נח"ב):

(יד) **רבינו מאיר הכהן** (עיין הנהות מיימוניות נח"ב):

(טו) **מהר"ר מאיר כ"י אבי הרב**
ש"ך (י) (עיין נזרת אנשיס נח"ב):

(טז) **הרמ"ך** שמביא רבינו בצלאל בשיטות המקובצות הוא רבינו מאיר הכהן מסרקמשה. ובאו לידי הצעיר חידושי גיטין כ"י מיוחסין להרמ"ך: (ז)
(יז) **מהר"ם** (מאיר) מלובלין חתנו של הגאון מהר"ר יצחק הכהן (ח) חתן הגאון מהר"ל מפראג חיבר מאיר עיני חכמים על הש"ס ושו"ת והיה בזמן הרב

הגה מנחם ציון

- (ב) וכבר הזכירו המחבר לעיל (סי' ב') בשם ר"מ אבואלעפיא כמ"ש בסמוך:
(ג) ובל"ס כ"כ עמ"ש בעל קוה"ד בשם ר"ו דהרמ"ם כ' כה' אכלות כ' הכ"י מווינא וכו' ע"ש ואנחנו ע"ס הוא ז"ל מהר"ם במקום הרמ"ם וכאשר הוא נאמל באמת כה' אכלות למהר"ם ע"ש:
(ד) כו"ת יוסן זקן ובעי יוסן וכו' החכם הדופא מו"ה משכילי כ"י מנחם ש' הו"ד (ה"א יו"ד) ועוד הו' כעטולה הרמ"ה השני שנפטר שם בש' אלף השני ועוד הו' רבינו מאיר הלוי נכד הכ"י מווינא (ה"א ס"ו):
(ה) ונקראו בשם יד רמ"ם ובפאריו נדפס שו"ת הרמ"ם נגד הרמב"ם גס ח' ס' מסורת ס"ג לתורה ועמ"ס ס' ל"ג:
(ו) אבד"ק מאלסוב כהנ"ג משה כ"ן אשכנזי אבד"ק דנהוין וכו' תלמיד למהר"ם לובלין ע' חלקת מחוקק ס"ו ומכרו תשובותיו בשו"ת פני" ובעט"ו שם ל"ל כתיבתה מאיר ומכובל למעין שם:
(ז) וכו' בסוף אלף ה' ועמ"מ"ק ריש מס' ב"ק:
(ח) ומתחלה היו אבד"ק קראקא קודם שהגיע לש' השלשים במקום חותנו הג"מ יצחק כהנ"ג דוד שפירא הכהן (ובמקום קדמו הגאון המקובל ר"מ דפ"ק מו"ה אשר ז"ל) ואח"כ בלבוב וע"פ מפעם שנלכד קלת ככבוד

מערכת ס גדולים סד

ועמ"ש בח"א מערכת צ' אות י"ד ובשם הגדולים ח"ב דף ק"ב יב) (עיין רבינו לדיקה נ"ר אגרות הרופא):

(כד) הרב ר' מאיר בן דוד"ר נתן (עיין ס' העזר צ"ב):

(כה) מה' מאיר עראמה בן הרב מהר"י עראמה בעל עקידת יצחק חיבר פירוש תהלים איוב ונדרסו יג) וכתב בספריו שחיבר פירוש התורה. ומוזכר להרב הנז' מן בבית יוסף ועיין בשו"ת מהרש"ם ח"מ סי' רכ"ח ובס' תורת חיים שו"ת למהרש"ם ח"א סוף סימן כ'. וכתב בהקדמת פי' תהלים שהי' מסרסמא ואביו הרב ז"ל נפטר בנאפולי מיד אחר הגרוש ונקבר שם. ובשנת רנ"ה נתגרשו מעיר נאפולי ובאו לשלונקי:

(כו) מהר"ם (מאיר) מפאדובה חתנו של מהר"א בן מהר"י מינץ וחיבר שו"ת והדפיס הרמב"ם שנת ש"י והגיה בו הגהות ולפעמים אומר בכ"מ כתב הרב המגיה וכונתו על הגהות מהר"ם פאדוב"ה. וספר הרמב"ם עם הגהותיו לא ראיתיו אך נראה שמה שהשיב הרדב"ז בסוף תשובות חדשות על הגהות אחד מחכמי הדור כונתו על הגהות מהר"ם מפאדוב"ה הנז'. (ואחר זמן בא לירי הרמב"ם עם הגהות מהר"ם מפאדוב"ה ז"ל וכאשר דמיתי בן הוה דהרדב"ז עליה קאי). ומהר"ם הנזכר חבירו של הגאון מה' שכנא ושניהם מתלמידי מה' יעקב פולאק ושקיל וטרי מהר"ם פאדובה ובנו מהר"ר יהודה עם רבינו מור"ם בעל ההנה"ה בתשובותיו. ונתבקש בישיבה של מעלה מהר"ם פאדובה שנת שכ"ה: יד) מהר"ר

הרב הלבוש והרב משאת בנימן והיתה מנוחתו שנת ש"ע: ט)

(יח) רבינו מאיר הלוי (הרמ"ה) (עיין רבינו מאיר בר סודרוס הלוי):

(יט) מה' מאיר מזרחי אחיו של הרב מה' משה מזרחי הרב המחבר שו"ת פרי הארץ ג' חלקים וח"ג לא נדפס. גם חיבר ס' גדול בכמות ואיכות מדרושים נחמדים והוא בכ"י וקרא לו שם תפארת ישראל והרביץ תורה ותלמידיו היו גדולי הדור: י)

(כ) מה' מאיר מלמד מגלל המוריאה בן הרב מה' שם טוב המחבר ס' כתר שם טוב תלמיד מהר"י ו' עזרא הרב המחבר עצמות יוסף והיה בזמן מהרש"ם ומהר"ש חייין וסיעתם. וחיבר ג' חלקים משפט צדק וח"ג לא נדפס. וע' בס' תורת חיים למהרש"ם ח"א סי' ק. ובמשפט צדק ח"ב סי' ל"א חתם מהרש"ך על השו"ת וכנראה שתיכף נפטר מהרש"ך כמ"ש מהר"ש חייין שם בחתימתו כי מרים הם בסילוקו של צדיק מהרש"ך:

(כא) רבינו מאיר המעירי הזכירו הרדב"ז בתשו' דפוס וויניציא סי' קס"ה וע' בשו"ג ח"א וח"ב (עיין הרב המעילי להלן):

(כב) רבינו מאיר בר משה כמה תשובות ממנו ז"ל מביא הרב שבלי הלקט בח"א וח"ב כ"י:

(כג) רבינו מאיר בר משה היה רבו של הרב שבלי הלקט במ"ש בשבלת קס"ב ובשבלת רצ"ו יא)

הנה מנחם ציון

הסמ"ע לפני תלמידו בעל איתן האורח נקם ע"י פנחס דד"א ובהסכמת המלך שלא יהי' עוד אב"ד דשם ונתקבל בלובלין (ושמ"ך יו"ד אייר בש' ככ' גדולי' ונר"ס ש"ו) בן נחם היה ומ"ס בפנים. הח"ק דפ"ק וחת נשמת הגאון מו"ס מאיר בן גדליה יום יו"י אייר אחרי מות קדושים ש"ו צעיר לובלין ובודאי נמחק האות ד' מרוב יושנה והי' כתיב מתחלה יו"ד כמילוי, וגם מ"ס ש"ג החדש ח"א יו"ד סי' רל"ו הכי מוה"ר שפיטל חתן מהר"ם לובלין ע"ס הוא וצ"ל חותן תחת חתן, ואולי עינו הטעתי שראה בלוא זכרון הגאונים מכית המ"ס הי"ס דפ"ק שהי' כתוב מתחלה בטעות זה:

ט) ובנו בהקדמת שו"ת לאביו (ד"ו) שפ"צ מוה"ר ז' ספרים כנגד שבעת הברות כמו ס' נר מוה"ר על הסמ"ג, ומוה"ר אור דרושים, מאור הגדול על הספרים, מאור הקטן על שפ"צ דורא, אור ז' הוי"ס דייט, וכן הביאם בספ"ד ע"ס ובס' ח"א מ"ס ובר"ה הרמ"א ע"ג יו"ש כ"ח ונתיבות עולם נתיב הלשון פ"ט:

י) ונפטר בעש"ק ירושלים: יא) ובהסכמה הוא ככלל ס': יב) ולפי סדר החדש הוא כעת בלוא ח"א סי' ט' וחי"ב ש' ז"ך: יג) ונקרא מאיר תהלות ונאמר איוב ונפטר יתם לו עוד ס' אורים ותומים על יע"י ויכמ"י: יד) והוא עשרה בשבט, והי' בקי גם בחכמת האמת וקבלה מעשיות וכמ"ס בס"ס הקים על קריאת שמע שחי ס' גדול בקבלה ע"ס (ולוה העדתי ידיו הכי מוה"ר אפ"ל שלי"ע בעל הגה ע"ס הוהר ותקונים):

שארנו גדול בדורו מהר"א יצחקי זלה"ה בספרו הנכבד זרע אברהם אשר נראה בעליל לארץ מקרוב וחזה היות ב"ר סי' ג' דף ל"ד ע"ד פוס ממלל רברבן כי הש"ג ישי"ג על הרי גברי רברבי מאריות גברו הרב נתיבות משפט דף רמ"ג והרב מוצל מאש סי' ל"ה חרבנן סברי דמזור"ם מרוטנבורג איהו גופיה מהר"ם בר ברוך. ועל שניהם הוא אומר דלא צדקו יחדו וקושמא דמלתא דרבו דהרא"ש הוא רבינו מאיר מרוטנבורג הלוי ומהר"ם בר ברוך הוא אחר רבו של המרדכי עכ"ד. וגם ראיתי להרב פרי הארץ ח"א ח"מ סי' י"ג דף ע"ו ע"א שכתב דמוכח מדברי ספר שלשלת הקבלה דתרי הווי. וגם מורנו הרב הנזכר תלי זייניה בדברי הרב ספר יוחסין:

וכזה ראיתי להרב יד אהרן נר"ו נא"ח סי' קס"ה שכתב דלא קשיא מ"ש המור שם משם מהר"ם מרוטנבורג למ"ש ההנהגות מיימוניות והמרדכי משם מהר"ם דהאי מהר"ם לאו מהר"ם מרוטנבורג הוא אלא מהר"ם בר ברוך וכן כתב בתשובותיו אות באות עכ"ל:

ואנא בריה קלה אמינא ולא מסתפינא דהעיקר כמימר קדישין הרב נתיבות משפט והרב מוצל מאש אמירה נעימה דמהר"ם מרוטנבורג גם ברו"ך יהיה והוא חד שמא. אחד מאיר לארץ שם עירו וגם האדמה מתדבק בברוך אב"א שם אביו אב בחכמה. והא מילתא יוצאה בהינומא למא"ר ובא ברה כחמה אישתמיט מנייהו ודיה העלם"ה. אמבואה דספרי תורה שלמה. וגדולי הדורות אשר ברמה זה יצא ראשונה מפי אריה דבי עילאי מהרל"ח בתשו' סימן ק"ל כתבו דהרא"ש והמרדכי והרב הנהגות מיימוניות במעמד שרשן

(כו) מהר"ר מאיר פאפירש איש ירושלים (י) ת"ו הלמיד הרב ישראל אשכנזי והרב המקובל יעקב צמח חיבר מאורי אור ערכי הכנויים לדעת רבינו האר"י זצ"ל. ואני ראיתי בכ"י קצת חבוריו אור ורוע על עין החיים אור פני מלך כוונות התפלות. אור נר בגלגולים. אור צח בהשתלשלות. מתוק האור פי' עין יעקב ער"ה. אור רב פי' הזהר להפליא כי רב הוא. ושמעתי כי חיבר ספרים טל אורות. וכתב גיטו הרב נתן גומא דנח נפשיה דרב אדר התכ"ב:

(כח) הר"ם מאיר פרנקיר בן הרב קיקין דיונה היה חכם בן' חכמות וכתוב בעין יעקב כתנות אור דפוס ראשון סוף חגיגה ושם נאמר שהי' מגזע רש"י נאחז בסבך משפחות המיוחסות ע"ש:

(כט) מהר"ם (מאיר) מרוטנבורג תלמיד רבינו שמואל ורבינו יצחק מויינא אור ורוע. (יז) ונתפס מהר"ם ונח נפשיה בבית הסודר (יז) וע"ז וכה וגזרן הכנה כמו שאמר המגיד למן כתיב נספר מגיד מיערים):

ומראש מקדמי אר"ש וממדב"ר קדמו"ת עתה שלחתי את ידי שלוח הק"ן נוהג באר"ש ואומר עם קני להעמיד דבר על בוריו מאשר רבנן בראי אחד הרואה יראה נבוכים הם באר"ש אי מהר"ם מרוטנבורג מר ניהו מהר"ם בר ברוך וחד גברא רבא הוא או דילמא תרי הוו וכנוייהם יהנו עדיהם גם שניהם שני המאורו"ת מר ניהו רבה דהרא"ש ומר ניהו רבה דמרדכי והלא כה דברי: כי אזכרה ימים מקדם כד הוינא מליא קרבת על חד מן קאמיא מורנו הרב

הנה מנחם ציון

שו. וגל דה' מילדי אשכנז. וכנראה מחזיתו דברי הלעזי בן גוזי והוא מאיר הכהן אשכנזי. וכו' דירתו מתחלה גם כפ"ק קראקא וכמ"ש כס' תולד שני שלמה כס' מוהר"י דרשן משווא כהמ"ם יסוד יוסף שכ' קבלתי מש"כ המקובל ה"י תנא יושלמי כמז"ל מאיר פאפירש זצ"ל כשלמדתי אצלו בקראקא והעתיקתי ממנו הנה על הוזהר וכו' ואח"כ אצל התו"ש וכו':

מז. ולפמ"ש התשכ"ז סכ"ז ה' ג"כ העשר של ר"י מפריש: (יז) וסי' שמה יותר מש"ז שנים מעת פקודתו, עד שכל לקבורתו וכא"ש גבורתו, גופו העדיק נראה כיום מיתתו, ואם אהמ"כ כ' כס' האר"י ז"ל דלדס אין זוכה למעלות הנשמה ערס גופו נפסד וכלה, דוקא כסתם כנ"ל מש"כ אצל הלדקים העדיקים דגופם נודקן ונתעלה, עד שנעשה מרכבה לשכינה ובאחרון הקודש שגנו בו לוחות העדות (ועתה"ל נהר י"ג זכרים סה"ש לאלש"ך ונספרי עירת כסף ע"פ לא ידעתי נפשי שמתני מרכבות עמי נדיב ע"ש) ולפמ"ש האר"י יש לערס כזה לשון חז"ל כפירקא דחסידיה שנתקו אנוש רימה וע"ש בתו"ע מה ד"ש לדקדק בו ולהכיל יתעב דלדס כעוד כתיב חיותו הוא משתוקק מתאוס ומקוה דעד מהרס ירכה גופו רימה אחר מותו, וישיב אל העפר כראשיתו, דע"ז ירכה למעלת הנשמות משם מתחנתו:

סה

גדולים

ט

מערכת

גדול המורים הריב"ש בתשובה סי' תמ"ו וז"ל גם הרמ"ה מרוטנבורג לא ידענו מי הוא כי הרמ"ה הוא רבינו מאיר הלוי אבל הר"מ הוא רבינו מאיר מרוטנבורג וגם זה אות שלא דקדקת בדבריך. וכיצא בזה השיג הרב כנה"ג בא"ה סימן פ"ב הגהת ב"י אות י"מ על הרב משפמי שמואל סי' צ' שכתב דהרא"ש שותה מימי הרמ"ה עי' בדבריו:

ואחר זמן רבות בשנים האיר וזרח ספר יד מלאכי להרב החסיד הרמ"ך זלה"ה וראיתי בדף קצ"ו ע"ד שכתב וז"ל ר"מ שהוא רבינו מאיר סתם הנז' במרדכי הוא רבו מהר"ם מרוטנבורג וכו' והוא הוא מהר"ם בר ברוך וכו' כל תשובות מהר"ם המובאות במרדכי הם ממהר"ם בר ברוך רבו של המרדכי ורבו של הרא"ש הוא רבינו מאיר מרוטנבורג הלוי שו"ת זרע אברהם ע"ש שהביא מי ששגג בזה וכו'. וכל מקום שהזכיר הרא"ש ר"מ סתם ואינו אומר הלוי הוא מהר"ם כ"כ נתיבות משפט. ודע שצמוצל מאש תמה על הרא"ש הוא ר"מ פסק נגד הר"ם בר ברוך רבו ובס' זרע אברהם השיב וכו'. ואנא דאמרי כי דבריו נאמנו על פי דברי ס' יוחסין דס"ל דתרי ניהו אמנם בתשובת מהר"ם סי' קט"ו אשר בר יחיאל תלמידך וסי' צ"ב וכו' עכ"ל. והני מילי דרב כהנא נראים קצת כמעורבבין. דברישא כתב דרביה דמרדכי הר"ם מרוטנבורג והוא הר"ם בר ברוך. והיכף באותו ח' כתב דברי מורנו הרב זרע אברהם והוא סותר הקודם. והרב סידר דברי שיירי ושו"ת ב"ח ודברי זרע אברהם סמיכי אהרדי והיו לאותות לשבעה וגם לשמונה כאלו הם דברים אחדים או אינם סותרים וקשה לזווגם כמין גם סתרא"י ניהו. ותו דמלשונו שכתב והוא מהר"ם בר ברוך עיין שו"ת ב"ח משמע דרבי סבר הוא. וממ"ש בסמוך על דברי מורנו הרב זרע אברהם ע"ש שהביא מי ששגג בזה לשון זה משמע דסבר וקבל דברי הרב נרע אברהם וחשב לאיש שוגג האומר הפך. והם דברים סותרים. ותו שהוא הביא

שלשתן תלמידי מהר"ם. יח) וזאת שנית אשר דבר משה גדול הדור מהר"ם אלשקר בתשובה סי' ל"ג כתב מהר"ם בר ברוך מרוטנבורג ועוד בה שלישיה אוריין תליתאי פוס ברתא מרן בית יוסף המלמדנו להועיל לא במקום אחד ולא בשני מקומות דמוכח מניה הכי כי ברבים היו והרי בא"ח סי' קס"ה רמי מ"ש המור בשם מהר"ם מרוטנבורג אמאי דכתבו הגמ"י ומרדכי בשם מהר"ם. ובח"מ סי' שפ"ח כ' וזאת אשר השיב הר"ם מרוטנבורג ומייתי תשובת מהר"ם בר ברוך. ובכמה דוכתי דהמורמיית סברת הר"ם מרוטנבורג וכותב מרן שכ"כ הגמ"י והמרדכי בשמו ומהם בח"מ סי' ע"ה דין יו"ד וסי' רמ"ח דין ה' וע"ש בבדק הבית:

ואת רב"ע אוסיף להביט להרב המבי"ט מגדולי האחרונים שכתב בח"א סי' ר"ץ דמהר"ם בר ברוך הוא מרוטנבורג והוא רבו של הרא"ש והוא מהר"ם והוא רבינו מאיר והוא הר"ם נ"ע והוא שישב בבית הסוהר ע"ש שהאריך:

ואוסיף חומש דבריו של גדול הדור האחרון הרב שיירי כנסת הגדולה בא"ח סי' של"ט הגהב"י אות ז' שמתבאר כן מדבריו וכ"כ בכנה"ג ח"מ סי' רמ"ה הגהת ב"י אות נ"ה דידוע דמהר"ם בר ברוך הוא מהר"ם מרוטנבורג:

ושתות מלגיו מכיפיה מברך ועדיה בצד דבתשובות מהר"ם עצמו דפוס פראג שם מפורש דמהר"ם בר ברוך הוא מהר"ם מרוטנבורג כאשר הוואה בעיניו יראה.

והכין חזינא לשלשת הרועים גדולי הדור האחרון הרב שער אפרים סי' ס"ח והרב משנה למלך פ"ב דסוטה דין א' והרב מחנה אפרים הלכות צדקה דף כ"א ע"ב דהוואה לדבריהם דרבנן ישר יחזה דפשיטא להו דמהר"ם בר ברוך רביה דהרא"ש והוא עצמו מהר"ם מרוטנבורג: יט) איכו השתא נדעה נדרפה מ"ש עוד מורנו הרב זרע אברהם הנז' דרביה דהרא"ש הוא מהר"ם מרוטנבורג הלוי. ועם נשיקת הרצפה גם בזה נעלם מעיני חכמתו מ"ש

הנה מנחם ציון

יח) ועמ"ש בתשנ"ץ סכ"ז דוכה גם הוא להיות אחד מתלמידיו ועמ"ל המחבר סס"ו: יט) וגיל להביא עוד רא"י לדבריו מתוספי הרא"ש פ' ד' אחין ל"ד מ"ש בשם מורו מהר"ם מר"כ ז"ל לענין א"ן האשה מתעברה מביאה הרחבתה ע"ש וכדבריו מלאתי להדי' בשו"ת מהר"ם כ"כ המדע"ד לכוז סי' קנ"ח ע"ש ובכמה הגהות מוסרי"ש נענוחאן אכד"ק לכוז ז"ל:

קס"ה כדברי מורנו הרב כמש"ל. ותו דהכא בא"ה כתב שכן קבל מרבתי. ושם בא"ה הנדפס מקדם קדמתה זה שלשים שנה שכתב מקבלתי. ומה שהביא מדברי הרב ס' יוחסין ד' ס"א מדפוס אמשטרדם שלפני לא חזינא כהאי סימנא. אך שם דף קכ"ה מצאתי קרוב ללשון זה והוא מדברי מור"ם בעל ההגה"ה ואינם דברי ס' יוחסין. ומה שהביא מס' יוחסין דף נ"ח לשון זה כעת בקשתיו ולא מצאתיו בדפוס שלפני:

ואחר זמן רב האלהים אנה לידי ספר שלשלת הקבלה דפוס וויניציא וראיתי בדף נ"ח ובדף ס"א כתוב כמ"ש הרב יד אהרן משם היוחסין ונתחלף לו שלשלת ביוחסין וע"ש דף נ"ד. וכמעט שעברתי קצת בס' הגו' ראתה עיני שיש להשיג עליו כמה השגות ודי בזה:

עתה הגיע לידי ספר טל אורות והוא להרב מה' יוסף ק' גוי"א זלה"ה על קצת המדרשי וש"ת ודרושים ובפתחי ראיתי שכתב בדף ק"ט ע"ב על ענין מהר"ם אם הוא בר ברוך מרוטנבורג או תרי הוו. מהר"ם בר ברוך רבו של המרדכי ומהר"ם מרוטנבורג רבו של הרא"ש והרב הגו' הביא מהרב כנה"ג דסבר דמהר"ם מרוטנבורג היה בר ברוך והוא חלק עליו דתרי הוי וכו' וז"ל ולע"ד נראה להביא ראיה ברורה לזה דזה לחוד וזה לחוד ומהר"ם בר ברוך אינו ר"מ מרוטנבורג דהרי מצינו במרדכי פ' השוכר את האומנין שכתב וז"ל והרב רבינו ברוך אבי ר"מ הביא ראיה וכו' נראה כהדיא דאביו של ר"מ שמביא דמרדכי היה ת"ח ובספ"ק דקדושין כתב הרא"ש אמרו עליו על הר"ם מרוטנבורג שמים שעלה לגדולה לא הקביל פני אביו ולא רצה שאביו יבא אצלו ע"כ. ואם איתא דהיה אדם גדול וכמו שנראה מהמרדכי אמאי לא רצה לקבל פני אביו והוא ראיה ברורה ודלא כמין והר"ם אלשקר ומין החביב דס"ל דהר"ם בר ברוך הוא מרוטנבורג עכ"ל. והמתני איך מלאו לבו לחלוק על מרן ומהר"ם אלשקר דהיו קרובים לראשוני וקבלו מרבתיים רבני גאוני ספרד וגם הרב כנה"ג דכל רז לא אנס ליה. ותו שהאמת הברור הוא כמותם וכמ"ש אני הצעיר בח"א (ע"י לעיל) ושם הבאתי שמהרל"ח והרב המבי"ט ובשו"ת מהר"ם עצמו

הביא משם מורנו הרב זרע אברהם דרביה דהרא"ש מהר"ם מרוטנבורג הלוי. ובסמוך כתב דכל מקום שהזכיר הרא"ש ר"מ סתם ואינו אומר הלוי הוא מהר"ם וממי בה מהרב נתיבות משפט. והוא סותר הקודם שכתב דרביה דהרא"ש לוי. ותו דאח"כ הביא דברי מוצל מאש ודברי זרע אברהם פעם אחרת וכתב דמתשובות מהר"ם וכו' מוכח הפך. והרי זה נמי סותר מ"ש בסמוך ע"ש שהביא מי ששגג בזה דמוכת שהסכים לדברי מורנו הרב. ותו דלא זכר שהרב נתיבות משפט כתב כהרב מוצל מאש ועל שניהם השיג מורנו הרב זרע אברהם. ותו שכתב דדבריו נאמרו ע"פ דברי ספר יוחסין ולי ההדיוט אין ראיה מדברי ס' יוחסין כלל כאשר הוואה יראה דברי הרב ס' יוחסין דף ק' ע"ב. ומה שהזכיר גבי הרא"ש מרוטנבורג וגבי המרדכי בר ברוך אינה ראיה די"ל דהיה פשיטא ליה דכולא חד ולא קפיד ומ"ש הרב פרי הארץ דמשלשלת הקבלה משמע דתרי הוי כעת אין ספר זה מצוי אצלי. והגם שיאמר כן לא חיישין ליה כמו שמבואר ממה שהוכחנו. וגם הרב יד מלאכי הוכיח הוכחות אחרות עיין שם. ובלאו הכי מקובלני מרבנן קדישי זקני' שער שקבלו מרבוואתייהו דאין לסמוך על דברי שלשלת הקבלה כי הדברים עתיקי"ם מקונטרסים שונים אשר מצא וסמך עליהם ויש מהם מוטעים ולא חקר אם הם אמיתיים. ושוב ראיתי להרב יש"ר מקאנדיא במצדף לחכמה דף ז' שהטח דברים על שלשלת הקבלה:

הגם הלום זרחה השמש ס' יד אהרן א"ה ח"ב וראיתי לו בסימן ק' הגהת ב"י אות ה' שהוכיח מתשובת מהרש"ם ומתשובות מהר"ם הקצרות דמהר"ם בר ברוך רביה דהרא"ש וכתב וז"ל וכן קבלתי מרבתי שמהר"ם בר ברוך היה רבו של הגמ"י ומרדכי והרא"ש ואחר מצאתי הדבר מפורש ביוחסין ד' ס"א וכו' והוצרכתי לזה לפי שראיתי להרב מהר"א יצחקי וכו' הן אמת שראיתי בספר יוחסין דף נ"ח שכתב רבינו מאיר מרוטנבורג הנק' מהר"ם היה בדור ההוכבר הזכרתייהו עם רבינו מאיר בר ברוך וכו' עכ"ל:

והתיימא על הרב נר"ו דמה שתמה על מורנו הרב לימא איהו לנפשיה שהוא עצמו כתב ביד אהרן א"ח סימן

מערכת

מ

גדולים

סו

בימיו. וגם יש תשובות מהר"ם רבות. בתוך שו"ת הרשב"א ח"א:
 תוספות יומא שבידינו הם ממחר"ם וכ"כ
 הרב יד אהרן א"ח סימן שכ"ט
 מפי השמועה. ובספרי הקמן שער יוסף
 ד' ו' וה' קט"ו הבאתי שכ"כ מהרימ"ט
 בחידושי קדושין. ומה שכתוב בתוס'
 יומא דקמן דף נ"ד שהוא מתשובות
 מהר"ם ע"ש וכ"נ עוד מהרימ"ט בריש
 חי' כתובות דף צ"ו ע"ג וכ"כ מהרימ"ט
 עוד בתשובתו חי"ד סי' ל"ה והרש"ט
 פלג בשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' קי"ז
 הזכיר חי' בתרא למחר"מ. וכבר כתבתי
 (עין רש"ט פלג) דפלג צ"ל פלגו. וכן
 משמע בהגמ"י פ"ג מתפלה דין וא"ו.
 והרב יד מלאכי ריש דף קפ"ה בשפלגו
 זכר לנו כי טמא לפתח"א בפרט זה.
 וק"ק דאחר אשר חזה בתוך השער דף
 קמ"ו כרמזו שם אמאי אכפל אחר זה
 להביא מ"ש התוספות דף נ"ד כאלו חדשות
 הוא מניד וכבר כתוב כן בשערי: (כ)
 ויש מי שכתב דהרא"ם לא הוה בידיה
 תוספות דיומא דקמן. ועוד הוכיחו
 ש"תוס' יומא הם ממחר"ם מהגמ"י פ"א
 דק"ש. וכן נ"ל עוד להוכיח כן ממ"ש
 בתוס' יומא דף מ"ב ע"א מורי הרב שמואל
 בר שלמה והוא רבו של מהר"ם כדמוכח
 בתשובות מיימוניות ריש משפטים ובהוס'
 הגו' דף י"ח כתוב מורי ה"ר יחיאל מפרי"ש
 ודף מ' מורי ה"ר"ש בר מנחם. ורבו של
 מהר"ם הוא הר"ש בר מנחם כמ"ש הגהות
 מיימוניות פכ"ט מהלכות שבת:
 כתב בס' קורא הדורות דף כ"א דנראה
 דבזמן מהר"ם היה ריא"ז נכדו של
 רבינו ישעיה בן בתו. שכ"כ במדרכי
 פרק

עצמו כתוב כן. ויתר מזה הוכיח הרב
 יד אהרן בא"ה סי' ק' מתשובות מהר"ם
 זהרא"ש. וכן מתבאר מדברי מהרש"ל פ'
 החולץ סי' י"ח ומס' התשבי"ץ וממ"ש בח"ב
 דף נ"ג (ע' לקמן ד"ה כתב מהרש"ל וכו')
 שמהר"ם ב"ב היה בתפיסה כמ"ש מהרש"ל
 ויצא הרא"ש תלמידו ערב וכו' ואין
 להאריך. והראיה הברורה שהביא אינה
 ראייה כי אבי מהר"ם בר ברוך היה ת"ח
 פשוט. והעד על זה שמהר"ם חותם
 בתשובותיו מאיר בר ברוך ולפעמים בר
 רבי ברוך ואם היה רב היה לו לומר בן
 הרב ומ"ש במדרכי הרב רבינו היה כתוב
 רבי והמדפיס טעה וא"כ היה למדן לבד
 וכן מוכח מתשובת מהר"ם לאביו דפוס
 קרימונה סי' ל"א. ומהר"ם קבלוהו לרב
 ודינו כרבו מובהק וכמ"ש הרב זכרון
 יוסף דף צ"ט ועמ"ש מהרש"ל ביש"ש
 קדושין ובר מן דין כי רבינו ירוחם נ"א
 ח"ד כתב רמ"ה אמרו עליו כי מיום
 שעלה לגדולה וכו'. ואפשר שזו נסחא
 עיקרית והוא הרמ"ה ונפל מ"ם בהרא"ש
 ודוק היטב כי קצתתי מאד וק"ל:
 מהר"ם חיבר פי' סדר מהרות ומביא
 חידושי הרב תוספות יום טוב (כ)
 וחיבר ג"כ סדר ברכות נא' והזכירוהו
 הפוסקים ומהם הרב תרומת הדשן סי' ל'
 וחיבר הלכות שמחות:
 מהר"ם חיבר תשובות למאות ולאליפס.
 והלמידיו הרב הגהות מיימוניות
 והרב המדרכי מביאים מתשובותיו הדיר
 וגם נדפסו שני חלקים מתשובותיו קובץ
 גדול וקובץ קטן. ותשובות קובץ גדול
 הרב ש"ך מכנה אותם השו' מהר"ם דפוס
 פראג והרב בית חדש מזכירם שנדפסו

הגה מנחם ציון

(כ) ונדפס בשלימות בש"ס חדש ד' ויילא. וחיברו במגדל גבית הסוחר וכמ"ש תו"ט שם כ"פ וע' הנה"מ
 ה' גירושין סי' למ"ד מ"ש להר" אבר ממגדל אונגהיים (עניינא דעלמא) כו"ל טופסי גיטין אין
 בידי ולא ספרי פסקים בלחץ הנגב. וסבכתי כל אלה הדברים אחר הרלוני מן השמים, ואם ומלא תוס' וס'
 פוסקים חולקים עלי' בשם דבר דעתי מכוונת להם כי מה לעני' יושב בחשך ללמוד ולא סדריס זה ג' שנים
 ומחלה, העני הנשכח מכל עונס וחסדקס הנדרשת הנקרא בשכר מאיר כ"ב ו"ל ע"ש וזאתי להשתעש על קברו
 ולנבק עפר אדמתו, כקבל וירמיש"א (ו"ד סיון תרנ"ב) וראיתי חרות על מלכתי כו"ל מרגל ורכבא מאיר כן
 ה' רבי ברוך אשר תפשו מלך רומי ד' תמוז מ"ו לאלף הששי ונפטר בתשיס' י"ט כ"ג ולא ניתן לקבורה עד
 ד' אדר ט' ס"ו תלנ"ה ומ"ס הח' לקמן כס"ו ללא ניתן לקבורה כמה חדשים מאיר עד אדר הוא עומד
 וכן טעה כזה בע"ס היוחסין שה"ק וסה"ד בש' פטירתו ועמ"ל אות א' ש' ס"ט וכו' ימיו י"ד שנה:
 (כא) ונקרא בשם ברכת מהר"ם (ריווח ש"ט) כולל דיני ברכת אכילה וכו' ובסה"ד הביא לו גם ס' כקבלה
 ס' האמונות וכאר מ"ס חיים והמה ככ"י ובשו"ת מהר"ם (בסנה"מ ס' שנים) הביא דין א' מה שנילו לו מן
 השמים בתלוס בגלגל שחלה הי"ס סכרת רבות ע"ש:
 (כב) וע"ס במהרש"א מ"ש ע"ד תוס' אלו וברין פ' כל הללוים כ' בשם מהר"ם בדברי התוס' אלו פ"ט. ומ"ש
 כשה"ג שם וכו' ר"י נשאלתי על ה"לן שמעירין וכו' ע"כ ע"ס הוא וז"ל מהר"ם במקום ר"י, גם תוס' תוס'
 על מס' מ"ק הביאם המדרכי שם בשם הרב ע"ש ובשו"ת מהרש"ל סי' ה' וע' הנה"מ לית הן על הראב"י
 ובמפתחות ס:

מערכת

מ

נדורים

הנשכח מכל טובה. היה בתפיסה במגדל לסוף ימיו וקבל שלא יצא משם ושה נתחבר ס' התשב"ץ כמ"ש בנדרם מערכת שי"ן אות י"ד (עיין דבריו שמשון בר לרזק):

ובסוף של שלמה גיטין פ"ד סימן ס"ו כ' דמהר"ם היה תפוס במגדל איינוהיים כמה שנים והאלדון תבע מן הקהלות סך גדול והקהלות היו רוצין לפדותו ולא הכיח כי אמר אין פודין הסבויים יותר על כדי דמיסה. ומסיק דלפ"ג דהיה גדול הדור ושני וכ"ש סהיה לו קל"ה בטול תורה מ"מ חש שאל כל אלדון כן יעשה לת"ח המופלג כדכור בעבור רוב הממון עד שלא יספיק ממון הגולה לפדותם ותשתכח תורה מישראל ופסק זה הדעת לתפוס חכמי הגולה והיה נדעת אחרת האלדון לתפוס גם לתלמידו הראש וזכר לטעונואל ונילוז זה תורף דבריו של מהרש"ל ע"ש:

אכל רלתי כסדר הדורות מש"ק מאגרת דבריו יסודם בן הראש"ש כי איש אחד הפגול על מהר"ם בשנת ס' אלפים ס"ה והיה שאל סך גדול והכר היה עני והאיש לא רצה שום ערב יחודי אלא הראש"ש תלמידו והרמינו למהר"ם שיהיה יותר מרווח כסופו ותוך זה נפטר מהר"ם כניח הסדר והראש"ש נדח ולא ניתן מהר"ם זיל לקבורה כמה חדשים מאוחר עד אלד. ועשיר אחד אלכסנדר בר שלמה שם נפשו כפשו לקברו ותיקף בל לו מהר"ם כחלוס וא"ל שם ירצה להיות עשיר הוא וזרעו ע"ס כל הדורות או ירצה למות תיכף ויזכר לע"כ ובחר העשיר לזכות לע"כ ומת תיכף ובא כחלוס שהוא נתון בע"כ אלל מחילת מהר"ם וזו מש"ק ומאשר מלא כתוב תורף מ"ס כסדר הדורות ע"ש דף ג"ח בלאור:

יודע דהרמ"ע שכתבנים הפוסקים הוא על מהר"ם ומ"ס הכר דבר שמואל ס' ר"ס הרמ"ע רבינו מהר"ם רבו של הכותב מיימוניות נראה דע"ס הוא וז"ל רבינו מאיר:

ודע שכתבו האחרונים שאין לחלוק על מהר"ם כסדרה עיין בכתבי מהר"א ס' קמ"ג ובש"ך ח"מ סימן ש"ל ותוספת שנת סימן זרע:

(ב) **מהר"ר מאיר שיף** אב"ד בק"ק פולדא (כג) חיבר על הש"ס וד' טורים ולא בא לדפוס אלא איזה שיטות והביאו בצמח דוד שנת שצ"ג:

(ג) **מהר"ר מאיר במ' שדום** (עי' יד אבישלוס נח"ב):

(ד) **רבינו מאיר ב"ר שמעון** הובאה תשובתו בשו"ת מהר"ם ד"פ ס' תת"ד. והביאו הכלבו דף ל"א ע"ב ע"ש:

(ה) **מהר"ר מאיר בכה"ר שמעון** הלוי א' מרבני ישיבות ישיבות הובאו דבריו בשו"ת הר"ב המבי"ט ח"ב ס' מ"א:

מהר"ר

הנה מנחם ציון

(כג) כהנ"מ יעקב שיף אבד"ק פפד"מ וכן עו"ב שנה נקרא להיות אבד"ק פולדא וכן ל"ו ס' כשעלה למרום (ובש"ך כ' עליו סה"י מפורסם שנגלה אליו אל"י ז"ל):

פרק הניזקין בתוך תשובות מהר"ם וכן הגיד לי ה"ר ישעיה משם הר' ישעיה מטראני עכ"ל. ויש לפקפק קצת בזה שאם כוונת מהר"ם באמרו וכן הגיד לי ה"ר ישעיה הוא על ריא"ו. הול"ל וכן הגיד לי ה"ר ישעיה משם זקנו הר"י מטראני ומ"מ נראה דהכי קושטא דמילתא דמהר"ם בזמן ריא"ו, שהרי מהר"ם תלמידו של הר"י אור זרוע מווינא ורבינו ישעיה הראשון השיב לרבינו יצחק אור זרוע מווינא בתשו' כי באה בתשובות הרא"ם ח"ב ס' ל"ה. וא"כ קרוב הוא דמהר"ם בזמן ריא"ו תלמידו ונכדו רבינו ישעיה. ומ"ש בשבלי הלקט דף מ"ו והאגור דרבינו מאיר הקשה לרבינו ישעיה והוא רבינו ישעיה הראשון אינו מהר"ם. בר ברוך הידוע אלא הוא א' מרבתי של הרב שבלי הלקט שהיה נקרא רבינו מאיר כנראה מפירוש ההגדה בספר שבלי הלקט בפסקת רבי יהודה היה נותן בהם סימנים ושאר דוכתי ועיין בח"ב בהשטמות (עיין דבריו לדקיס דר אברהם הרופא) ומ"ש בפסקי מהר"ם ריקאנטי ס' נ"ו דקדק ריא"ו מפי רבינו אליעזר ממיץ הדבר ברור שצ"ל מפירוש רא"ם כי רא"ם היה תלמיד ר"ת וכן מוכח ממ"ש דקדק ופשוט: מהר"ם מרומנבורג תלמיד רבינו יצחק אור זרוע. והרא"ש בפ"ב דעירובין הביא מהר"ם שכתב מדברי אור זרוע למדתי. והוכחתי לעיל שהוא מהר"ם בר ברוך ובכלל הכאתי שהקדמת תשובת מהר"ם עצמו דפוס פראג. וראיתי בהקדמת חוות יאיר שהקדמת תשובת מהר"ם הנז' הוא מהגאון מהר"ר יצחק הכהן חתנו של מהר"ל מפראג. ואחר זמן דקדקתי שרמזו בהקדמה עצמה וראשי פרקים שלה הם תיבות אלו. אנכי תולעת ולא איש חרפת אדם וכו' עם יצחק בר שמשון הכהן וברו לברכה חתן הגאון הגדול מהר"ר ליב נר"ו חוק אמן סלה. כל זה ראשי שורו"ת האומ"ר שכנוד מוכיח עשאה סימן אל אר"ש קר"ם כל שייח: וכן ראיתי בשבלי הלקט ח"ב כ"י שכתב מהר"ם בר ברוך מרומנבורג: כתב מהרש"ל בים של שלמה פ' החולץ ס' י"ח דכל היבא ישחותם מהר"ם

סז

גדולים

מ

מערכת

והוא מלא"ך מלי"ץ טוב כנראה מהקדמתו בשו"ת דברי יוסף ושאר ספרים: (כו)

(מד) **מה' מרכיאר אשכנזי** שמענו מוקני שער שהרב ז"ל היה סבה שיהיו ישראל בעה"ק חברון ת"ו. והרב של"ה דף זכ"ר זכר עשה לשם כבודו וז"ל והא לך מנהג דק"ק חברון שנה שנה מפי הרב הגדול החכם השלם החסיד העניו מהר"ר מלכיאל אשכנזי ולה"ה ע"ש:

(מה) **הרב דון מנואל בדרו** (עיין טעמי המנוח נח"צ):

(מו) **רבינו מנוח** חיבר על הרמב"ם ומרן מבניאונדנרפם בקושמנדינא שנת תע"ח על קצת הלכות ומסנות לשונו מוכח שהוא קדמון. ובדף י"ח ודף נ"ה מזכיר ספר יראים. גם מזכיר הרב בעל תוספות דף י"ד ודף י"ח וסוף דף כ"ג. ובדף מ"ו כתב מחירוש החכם ר' ישעיה ובס' קורא הדורות כתב ששם הם' ס' המנוחה. ואפשר שהוא ה"ר מנוח שהזכירו תוספות חולין דף כ"ד עכ"ל בדף י"ו:

אך לי ההדיוט יותר נראה שהוא תלמיד מהר"ם שדבר מ"ב ע"א ודף מ"ד כתב ומורי ר"ם ובדף י"ט ע"ב ודף מ"ו כ"א הזכיר לרבינו מנואל בר שלמה והוא רביה דמהר"ם כנראה מתשובות מיימוני ריש משפטים:

ואחר זמן ראיתי קובץ ישן כ"י פירוש רבינו מנוח על הלכות ק"ש ותפלה וברכות ומזכיר כמה זימני להרב בעל התוס' ולהרב אביו. ופ"ו דברכות כתב מורי רבינו מאיר. ופ"י כתב אדוני מורי רבינו ראובן. (כו) ופ"ב מתפלה כ"י מנהג העיר

הגה מנחם ציון

(בר) וכפי הנדעם בזכרוננו ה"י נקרא בשם רפאל כמותר"ש מיוחס וע' הקדמת ס' פרי האדמה, וז"ל בש' תקל"א וכו' הוא הג"מ מרדכי יוסף מיוחס כהמ"ס ברכות המים שער המים, מים שאל, ובסופו קונטרס מים ראשונים (כולל שו"ת ולשונו הרמב"ם והרא"ם וחי' ש"ס וכו' שם שחיכוו כמתנדונו בן עו"ב שנה) וחי' חתן מהר"ע אלנאי וז"ל ש' תקס"ו, ושם מיוחס אינו רק שם משפחה לז"ל וישתמש לשם העלם לפעמים גי"כ (עו' שער ס' עדה הארץ למוהר"א מיוחס ובהקדמתו):

(בה) הונא כ"פ גם במשנה תורה (פ"א מה' שחיטה) שם' ואכל מאלי מן האוסרים ואלי מן המתירים ע"ש. ואע"ק ממע"ט העו"ז כי"ד ס' ר"מ סק"ג ע"ש ובפ"י המשניות סוף מס' בכורות מזכירו לאיזו וגם לקונו ע"ש:

(בו) עשו"ת שמש דקדק ס' ל"ח ולחמי תודה חי"ב ס"א, וחי' ג"כ ס' שבת תודה. (כולל הרכה תפלות ותלונות ופיוטים לאומרים ביום כי"ב שבת ק"ק ליואלהא ע"ד הנס שה' בש' תקצ"ז) וע"ס שער מלכים לה"ר מילדולה ז"ל: (כז) ומחדש נדפס ס' המנוח עם כאלו והנהגה לח"א מכוונה בשם בית מנוחה ואע"ק כמה שהעיר שם בהקדמה בשם ח"א כמה שז"ע על המחבר שג"ס בשם כ"י והזכירו רק בשם בעל אהלי חס ע"ש, ולא ידע דבעל אהלי חס ק"י קודם בזמן מהרב ב"י ובזמן הרא"ם, וע"כ ודאי לו משפט הקדימה ויחא יותר להכיר מהראשונים בזמן:

(לז) **מהר"ר מהרצאל הרלויה** (עי' קדש הלולים נח"צ):

(לה) **מהר"ר מיוחס בבי' שמואל** (כד) (עיין מונח אדמה נח"צ):

(לי) **רבינו מיימון** אביו של הרמב"ם חיבר ס' בלשון הגרי בדיני תפלה ומועד הביא מדבריו בשאלה להרשב"ץ ח"א ס' ב' ע"ש. וגם חיבר פירושים בתלמוד כמ"ש בנו הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשנה קבצתי כל פירושי אבא מארי וכו' ע"ש: (כה)

(לז) **מה' מיימון אידהן** (עיין מ' מסה אידהן):

(לח) **מה' מיימון יאפיר** (עיין פי לדיק נח"צ):

(לט) **מהר"ר מיימון נגאר** שקיל ומרי עם הרשב"ץ בתשובותיו ח"א סימן צ"ד וסי' צ"ה צ"ו וסימן קס"ו והנמשך וסימן קנ"ד וחי"ב ס' ד' וסימן ס"ח והנמשך וסי' קל"ח וסי' קס"ד ושאר מקומות:

(מ) **הג"מ מיכאל הכהן** (עיין אמות קטנה מורה נדק נח"צ):

(מא) **מיכר** (עיין יחיאל מיכל):

(מב) **רבי מכיר בר אבא מרי** (עי' ילקוט המכירי נח"צ):

(מג) **מהר"ר מראכי הכהן** הרב המחבר ספר נחמד יד מלאכי ומשם ניכר גודל בקיאותו. ונדפסו קצת תשובות מהרב ז"ל בספר בני יהודה להרב מהר"י עייאש. וכל העם עונים אחריו מקודש מהנהג בחסידות ומקובל

והיה באלקלעה שנה ק"י ונתבקש בישיבה של מעלה שנת קל"ד: כט)

(ג) **מהר"ם** (מנחם) **טיהטין** חיבר הגהות על הרי"ף והיה תלמיד טור"ם בעל הטפה כמו שהראה בהגהותיו במדרכי סוף ביצה: ל)

(גה) **מהר"ר מנחם די רונזאנו** (לא) אביר בתורה בזמן מהר"ו

והרמ"ע ומהראנ"ח חיבר סדר עבודה שנת של"ב והפליא לעשות בס' אור תורה וגדפם ס' שתי ידות להרב. וחיבר עומר מן. אמרי אמת. עדי זהב. על לבוש והיו נמצאים אצלו מדרשי רז"ל כ"י וספרי ראשונים. כגון אבי העזרי. שבלי הלקט יראים. והיה משורר גדול ומדקדק עצום:

(נג) **מהר"ר מנחם מן הדוי** (טיין) רבינו עובדיה מדעטורה):

(ננ) **הרב מנחם מן מליסא** (טיין) נלגז המן נח"צ): לב)

(נד) **מהר"ר מנחם מעיל צדה** כתבתי בנדפס אות נ"ג

(טיין מעיל דק נח"צ). ועתה ראיתי בהקדמת מבוא שפירוש שיערי דורא מהרב נתן שפירא שכתב נאונים אחרונים אשר אנו נוהגים אחריהם מהרי"ל ומהר"ר יונה ומהר"ר מנחם מעיל צרק עכ"ל. ומשמע שהיה אחר מהר"ר יונה בעל או"ה תלמיד תה"ד או היה בזמנו ומהר"ר יונה גדול ממנו:

(נה) **מהר"ר מנחם מענדיל** אב"ד דק"ק ניקלשבורג לב) חיבר שו"ת

העיר הזאת נרבונוא. וכתב שם שהיה רוצה לחבר פרק בסוף הלכות ברכות להרמב"ם בסדר ולשון הרמב"ם אך יראת הרמב"ם עמדה על פניו ונמנע מזה וקיים לא הוסיף עליו. ובשו"ת אהלי הם סי' כ"ח מביא דברי הר"ר מנחם על דין מה' ברכות ע"ש:

(מו) **מהר"ר מנחם הבללי** בזמן מרן והובאה תשובתו בשו"ת מרן דיני גיטין סי' י"ד (ט' טעמי מלות נח"צ): וצופה הייתי לגדול דורנו מהר"י בר דוד בספרו הכהור דברי אמת בקונטרסיו דף ס"ד ע"ב שכתב וראיתי בס' פני משה ח"ב סימן ל"ח הביא שם משם הר"ר מנחם הבללי בעל כפתור ופרח שהיה בזמן הרב מהר"י קארו וכו' ע"ש. ואנכי ריהמיה הבין מדברי הרב פני משה שהר"ם הבללי הוא בעל כפתור ופרח. ואין זה כונה הרב פני משה. אכן כוונתו שבתשובת הר"ם הבללי משם באר"ה המחמירים שהם בעל כפתור ופרח ושאר גדולים וכן מבואר בתשובת הר"ם הבללי הנזכר שהביא ראיה מספר כפתור ופרח המפורסם והלשון שהעתיק שם הר"ם הבללי הרי הוא בספר כפתור ופרח פ"י דף נ"ב:

(מח) **רבינו מנחם** מוורשא כת) הביא דבריו בפסקי מהר"ם ריקאנטי סי' תק"ו וכתב רבינו האי גאון ורבינו מנחם מוורשא ושאר נאונים פסקו וכו' ע"ש:

(מט) **רבינו מנחם י' זרח** תלמיד רבינו יהודה בן הרא"ש ורבינו יהושע בן שועיב חיבר צדה לדרך

הנה מנחם ציון

(כח) ורחוק לומר דכותו על העיר ווארשא (אשר בפולין המדינה) ואף דמזינו גם כתי' הרמב"ן גיטין טהב"ז ס' החכם ר"מ בר חסדאי מפולנויא סיח' ויחזיק ימים ע"ש (ואולי כותו לעיר פולנויא אשר בספרד) וכן בלאו"ה' תפלה ק"ג מ"ש כסם הר"א מניהס לר"י תסיד ממקומות פולין וכו' ע"ש הרי לך דגם כימיהס ה' שתי חכמים במדינת פולין, עכ"ז עיר ווארשא אינה יבנה כ"כ והיא קרובה יותר ל"ל דל"ל וזמנא (והיא וויימיישא) וכן היא מזכרה כ"פ בראשונים ואולי הוא הנזכר בס' נפשות לדיקים שנפטר כ"ה תתקס"ג וכו' נכד רבינו שמעון הדקדק (עכ"ש יע"י נ"ח. עמ"ס ו') והואל במדרכי יבמות סי' פ"ט וכבושית הרי"ן בן הרא"ש:

(כט) וא"ל דבן זרח שם משפחה הוא מחדתס א"ע מנחם בן הקדוש ר' אהרן בן זרח ועל מלכתו נשיר עלולה נחלת מנחם בן זרח תמ"ך (תחל מנוחתו כבוד) בן הקדוש ר' אהרן נפטר ש' יתומים היינו א"י א"ב (קמ"ה) כי אביו ואמו וד' אחים קדשו ה' כרגים במלות המן לזכרת (היא פ"ח):

(ל) וכו' נקרא מנחם נחום דוד כד' יחקר מעיקטין וכו' מגיה גם סדור ומתחור חומש רש"י רמב"ן זוהר וס' המורה וכל הש"ס (עכ"ה):

(לא) וזמנו ה' מנחם כד' בר מנחם ונפטר בתוכני ירושלים ונקבר חוץ לעיר ש' ש"א וע' בל"ה ח' שבע"פ אור דרושיו (ועת"מ מ' קפ"א): לב) כ"א בל הגאון בעל נחלת בנימין:

(לג) כמז"ס אברהם קדאמל נפטר בדר"ח מרחשוון תכ"א. (ובמק"א ראיתי ש' פטירתו תכ"ו) ומ"ש בכו"ת מאמר מדרכי סמ' ל"ע דמ"ש בכו"ת כ"ס ס"ג הוא להג"מ יע"י מנחם במהר"ל הנקרא ר' מענדל ר' אביגדורש (והי' מוכנה ג"כ בשם ר' מענדל בלס) מקראקא אנד"ק שערשין ולדמי פסד"מ ואח"כ בקראקא (ובמ"ך כ"ה מנחם ש' משיח"א) ולזה נתכוין הגאון בעל כזר הגולה יו"ד סמ"ח ע"ה, ואולי נתכוין גם לזה המ"ך ויקר"פ כ"ב

ועוד ראיתי לו ז"ל ספר אלפסי וזמא כ"י קצור רב אלפס שאין בו שום שקלא ומריא רק אותה המימרא שהיא ההלכה. והוא ספר נחמד בלשון וסדר צח וברור כלשון הר"ף. וכמה דינים הוסיף מדעתו הרחבה בדברים מועטים מובלעים בתוך דיני הש"ס. וכמה הלכות מקדשים שבתוך הש"ס מסדר מועד בנמרא דהבי"ף השמיטן. הרב ז"ל כתבינהו להלכותיהן בלשון ברור כנעם שיח הר"ף. ועוד ראיתי בכ"י שחיבר מאמר היסודות ומאמר הרקיעים ומאמר מעין ננים. ועוד ראיתי כמה ליקוטים ופרושים מהרמ"ע בכ"י. ועוד חיבר קונטרס ימין ה' רוממה על הקפת הלולב. והרב מהר"י סאמיגה חיבר דרך ימין נגדו בתוקף גדול. וכתוב בס' מצרף לחכמה תשובת הרמ"ע כלשון הזה דף פ"ד שאלת מה אני משיב על לשון מדברת גדולות וצפוצפי עופות כנגד מה שנתפרסם בשמי על הקפת הלולב תשובה אני אני הוא דחתום בי רבנן מ"ע זה שמי מעביר עון וכו' וזה זכרי מוחל עלבון וזה תשובה נצחת לכל מה שנכתב ולכל מה שעתיד ליכתב נגד ימין רוממה דידן כי לא מראש לכבודי דברתי ובמקום קנטוריא עת לחשת כי האמת יורה דרכי ליראי ה' ולחושבי שמו אני שלום וכי אדבר לעשות רצון אבינו שבשמים כל הנשמה תהלל יה הללויה עכ"ל ומה מתקן אמרי קרוש זכותו יגן עלינו:

הרמ"ע ז"ל. כבר נכתב בקונטרסים שקדמו כמה מאמרות שחיבר. ועתה מצאתי בכ"י רוב הספרים שחיבר ואמרתי להעתיקו והגם שרבים כבר נכתבו מקדם. (א) מאמר חקור דין. (ב) מאמר אם כל ח"י. (ג) מאמר המדות. (ד) מאמר העתים. (ה) מאמר עולם קמן. ואלו נדפסו עם פי' יד יהודה. (ח)

מאמר

הגה מנחם ציון

וכן מ"ש בעל לחם הפנים בשם חותנו המג"א לכתוב בשטרות על דל היתר עסקא בתקון מהר"ם לו נתקון וכמ"ס בס' כ"ש ע"ש. ומקורו נדפס לבעל ז"ל גם פי' עה"ת נקוב בשם פי' לז"ק:

לר' בנאי"ה ז"ה רמ"ר משובאל אבד"ק העליוניא ומיגדל ועננכר תלמיד הגאון רבי ר' העשל וטו"ז ונכר"ז וכמ"ס בסוף הספר שם:

(לה) והי' מכוונה אויערבאך ומתחלה הי' דין בפ"ק קראחא אלל תציו הרב מוהר"ל בנאו"ה מנח"ר יעקב כ"ץ ואח"כ שב לעיר מולדתו וי"א לבית אביו הרב מנח"ל שפ"האק מווינא ונתקבל לאבד"ק קראטשאין (ושם"ת תמ"ט) והי' עושר גדול וח"י עוד ס' עקרת הכית על ש"ס (עשו"ת אכן שהס' ס"ה) וז"ל דתי' עט"ו ה'נדפס בגליון הש"ע רק קצתו הוא מספרו הגדול וגם חיבר על שאלת חלקי הש"ע והי' מתלמידי הגאונים הב"ח והז"ל ולחיו הוא הג"מ וואלף שפ"האק אבד"ק ג"ס ותמאל הסכמתו לס' ויקהל משה:

(לו) בק"ק מנעובה ד' מנחם בן לז"ק שבו וע"ס כנף רגלים למהר"ר רמ"י:

(לי) ועשו"ת בחר עשק סע"ח ובקדמת ס' גלגולי נשמות, ושתי ידות להרמז"ל דס"ב ועמ"ח קכ"ח ותנח"א: (לז) וס' הכולל אמות טבורות להרב מהר"ל בנאו"ה שמשון אבד"ק מגנאל (המכוונה ר' ליב אלשיך הרופא) ומאל הפליג בשבחו הג"מ יוסף שמואל אבד"ק ספד"מ בהסכמתו עם (ועמ"ש עוד בזה בהגה ש"ץ בסוף הס'):

שו"ת צמח צדק ונדפס שנת תל"ה. והוא תלמיד הרב בית חדש וחתנו הגאון הרב עבודת הגרשוני:

(נז) הג"מ מנחם מענדל (ע"י לנכנס מנחם בנ"ח: 3) (לד)

(נח) הרב מנחם מענדל מהראטשיני (ע"ין עטרת זקנים בנ"ח: 3) (לה)

(נח) ר' מנחם הספרדי ז' סרוק (ע"ין ר' אהונים הלוי בן לנכנס):

(נט) הרמ"ע (מנחם עזריה) מפאנו בזמן מרן ומהר"ם פאדוב"ה וסיעתם תלמיד הרב מהר"ר ישמעאל חנינה. ובזכו אלף סיקני להעתיק כתבי הרב מהר"ם קורדובור"ו כמ"ש בס' מצרף לחכמה. ומהר"י לוטברוויז בפירושו ריש איוב כתב שראה ושמע אצל רבו הרמ"ע המגיד. וחיבר תשובות ונדפסו וסידר תקוני תשובה מהרב זצ"ל ונדפסו בראשית חכמה הקצר. וסידר סדר עבודה למועדים ע"ד שסידר מהר"ם די לונזאנו לחול ושבתי. וחיבר עשרה מאמרות ונדפסו מאמר חקור דין. אם כל ח"י. מאמר העתים מאמר המדות. עולם קמן. ואלו נדפסו עם פירוש ומאמר יונת אלם נדפס בלי פי'. ואני ראיתי בכ"י מאמר המושפלות. מאמר המילואים. מאמר שבתות ה' וכיוצא ועוד חיבר בקבלה הרבה ועלה לשמים שנת הש"ף: (לו)

הרמ"ע מפאנו היה תלמיד בחכמת האמת ממהר"י סרוק כמ"ש במאמר אם כל ח"י ח"א ס' טו"ב ומלכד המאמרות כ"י שזכרתי לעיל הגם הלום ראיתי מאמר צבאות ה' נדפס בעיר האמבורגו שנת תכ"ג. (לז) ובכ"י ראיתי מאה קשישה. יונת אלם ח"ב מאמר הנפש. שברי לוחות.

מערכת

מ

גדרים

(סא) **מהר"ר מנחם** בר שלמה לבית מאיר (המאירי) היה בזמן הרשב"א וחזה היות בתשובת הרשב"א כ"י דשקיל וטרי עם הרב ר' מנחם בר שלמה וכמדומה לי שהוא הרב המאירי ורבינו בצלאל במקובצת קמא ובהשוותיו הביא מחידושו והרב כנה"ג וברינא דחיי מוכיר מחידושו לסנהדרין, ומקורב נדפסו באמשטרדם פסקי מגילה להרב: (מב) ואני הצעיר ראה ראיתי בק"ק מודינא פסקי הלכותיו כ"י על כל הש"ס מריש ברכות עד סוף עוקצין והם ששה קובצים גדולים כקובץ הר"ן. גם ראיתי בכ"י משיבת נפש להרב פרקי תשובה. וס' בית יד בריני נמילה ידים. וקרית ספר שמביא מהר"ם די לונזאנו באור תורה. ועוד חיבר ס' מגן אבות וס' אהל מועד כמ"ש הרב מהר"ש הלוי הזקן בתשובה הובאה בספר אבקת רוכל למרן דף קל"ה ע"ג:

רבינו מנחם בר שלמה לבית מאיר קורין לו הרב המאירי וכבר כתבתי לעיל כי ראיתי פסקי בקק"י מודינא, אך מה שכתבתי שם שפסקיו הם על כל הש"ס מברכות עד עוקצין שגיתי בדמיוני. לפי שכתבתי קונטרס שם הגדולים הנדפס קרוב לעשרים שנה אחר שהייתי בקק"י מודינא ימים אחדים, ועתה כבואי ביאה שניה בקק"י מודינא ראיתי ספריג ז"ל וכך הוא בירורן של דברים. הרב ז"ל חיבר ספר גדול שמו בית הבחירה פסקי הלכות, וסידר בחורו כפי סדר הש"ס שהיו לומדים הגאונים ברכות תענית מגילה חגיגה י"ט מ"ק ר"ה יומא סוכה פסחים שקלים שבת עירובין חולין. וזה סדר לימוד הגאונים בסדר מועד. קדושין כתובות גיטין יבמות סוטה נזיר נדרים נדה. סדר נשים. סנהדרין מכות שבועות ע"א הוריות אבות עדיות קמא מציצה בתרא. סדר נזיקין. סימן ל"ב מהור. ואח"כ האחרונים חידשו לחלק פסחים

(ו) מאמר צבאות ה' ונדרפס. (ז) מאמר מאה קשיטה כ"י. (ח) מאמר המילואים כ"י. (ט) מאמר הרקיעים כ"י. (י) מאמר הנפש כ"י. (יא) מאמר היסודות כ"י. (יב) מאמר שבתות ה' כ"י. (יג) מאמר הטושפות כ"י. (יד) יין הרקח כ"י. (טו) שבתי לוחות כ"י. (טז) עסים מרונים נדרפס. (יז) יונת אלם נדרפס. (יח) כנפי יונה נדרפס עתה בפולין. (יט) ימין ה' רוממה נדרפס. (כ) ימין ה' עושה חיל. (כא) פלח הרמון נדרפס. (כב) שפת אמת. (כג) מעין גנים כ"י. (כד) אלפסי זוטא כ"י. (כה) שו"ת נדרפס. (כו) ליקוטים כ"י. (כז) גלגול נשמות נדרפס. (כח) הקוני תשובה נדרפס:

(ס) **רבינו מנחם בר פנחס** (ע"ן מעיל לזק נח"כ):

(סא) **רבי מנחם ציוני** (ע"י לוינצ'נ"כ): (מ)

(סב) **מהר"ר מנחם האזים** (ע"י שלום הכית נח"כ):

(סג) **רבינו מנחם מריזבורג** חיבר ס' דינין גדול והיה ממדינת זכש"ן וקצת נמוקי הרב נדרפס בשו"ת מהר"י ווייל. ושם בתשובות מהר"י ווייל ס' קל"ג משב"ח שאון גלי חכמת הרב הנז'. ומהרר"י מינץ בתשובה ס' י"ג מדקדק מדברי הרב הנזכר הרבה. וע"י בשו"ת מהר"י הלוי ס' מ"ח:

(סד) **רבינו מנחם מריהאנטי** בזמן הרשב"א חיבר באורו על התורה ע"ד האמת והרב הלבוש חיבר פי' עליו מא' וחיבר מהר"ם ריקאנטי פסקי דינין ונדפסו וראיתי בס' כ"י דהיה תלמיד רבינו אלעזר מווירמשיא. ולפי הנראה הוא רבינו אלעזר מגרמיוזא בעל הרוקח שנשתנה שם העיר ע"י מעשה ובמקום גרמיוזא קרו וירמשיא כנודע אך אני מסתפק בזה כפי סדר זמנים. וצריך חיפוש וישוב:

הנה מנחם ציון

(לט) ועד היום נדפס גם מאמר שבתות ה' בק"ק לבוב ומעין גנים וכן שפת אמת (ח"כ מס' עסים רמזים) בק"ק מונקאטש ונדפס לו ג"כ אלפסי זוטא ברכות וס' ע"כ ידיעות ומ"ש בטה"ד ע"כ ידיעות ע"ס (והוא כסה"ד בשמות הספרים מערכת ש' בשם ס' ויקהל משה ע"ש): (מ) כר' מאיר מבפירא: (מא) ונקרא לבוש ואכן יקרה ומ"א ה' שבת כ' וז"ל ונרקעני ס"פ וירא כ' כפי' הנקרא קשת יהודה ע"ש. וכסה"ד הביא לו גם ס' כזו"ת וטעמי המלות ע"ש ואולי הוא ביאורו עה"ת (ועה"כ פליטת ספרים אמת ל'): (מב) ועד היום נדפס גם על מס' שבת ביאה יומא נדרים נזיר סוטה ואבות ובטה"ד הביא לו גם ס' על משלי ונדפס ונעשה"ק ירושת"ו נדפס ח"י המאירי על משניות ר"ה בלריכות גדול (מולד ה"א ע' ונפטר ה"א ס"ו וע' הגה ש"ן בסוף הס'):

מערכת גדולים סמ

מ

(ע) מהר"ר מסעוד אולאי (עיי' מה' יסעכר אכד"ק גוריליחה):

(עא) מהר"ר מסעוד בן גנון (עיי' זרע רב נח"צ):

(עב) מהר"ר מסעוד רקח חיבר מעשה רקח על הרמב"ם ח"א ובתחלתו יש חידושי גאונים קדמונים ויש לו על ח"ב מהרמב"ם כ"י:

(עג) הרב המעילי מביאו בשיטה מקובצת ובתשובה למהר"ש הבדלה (עבדלה) אחד מרבני ירושלים ת"ו הובאה בס' אורים גדולים דף ל"ה ע"ד הביא הגהה כ"י וכתוב בגווה דוכרנא משיטת הרב מאיר המעילי ליבמות. ובתשובת הרב"ז ח"א סימן ק"ח מזכיר ר' שמעון המעילי:

(עד) מהר"ר מרדכי האוזבי בר יצחק הוזכר בתשובת הרשב"א ח"ג סימן רי"ד וסימן ש"ב:

(עה) ח"ר מרדכי אנגיל (עיי' מה' משה גאלאנטי זקן):

(עו) מהר"ר מרדכי אצבאן (עיי' וידוי גדול וזכח תודה נח"צ):

(עז) מהר"ר מרדכי אבד"ק דאברי (עיי' מחמר מרדכי נח"צ):

(עח) מהר"ר מרדכי דאטו מרבני איטליא הקדמונים חיבר הגהות על ספר הפרדס וס' הזוהר וראיתם כ"י. ורב א' כותב עליו המקובל הגדול הגאון מירא דכיא: מה)

(עט) מהר"ר מרדכי מעיר דרעא (עיי' מעניות חכמה נח"צ):

(פ) רבינו מרדכי (בר הלל) מו חיבר ס' המרדכי המופלא ומעובה בסברות

פסחים לשנים. פסח ראשון ובסופו ערבי פסחים ופסח שני ויהיו ל"ג מסכתות. והרב ז"ל פירש אצל גדה מקואות ועוד פי' תמיד ומדות. ובפתיחתו לחיבורו האריך לתת טעם לסדר הגאונים. וכתב שם שחיבר פירושים על התלמוד באריכות וחיבור זה הוא פסקי ההלכות. והאריך מאד בפתיחתו בסדר ואופן וסגנון חיבורו בית הבחירה הנזכר בדרך פסק. וכתב הרב ז"ל שם דמס' אבות פירשה בחבור התשובה, וספר בית הבחירה הנז' הוא ששה קובצים גדולים בקובץ הר"ן. וראיתי שם בגליון איוה הגהות מהרב מרדכי נתן מעיר אוניון שנת רי"ו:

עתה נדפסו פסקי יבמות להרב ז"ל. וכבר כתבנו דכל המסכתות שנדפסו הם מס' בית הבחירה אבל מלבד זה חיבר חידושים על הש"ס:

והנה ראיתי בחי' הר"ן לסנהדרין פ"ב דף כ"א מהש"ס שכתב והרב המאירי תירץ וכו'. ואני מסופק דאפשר שתהיה הגה"ה מבחוץ כי כעת לא ראיתי להר"ן שהוזכר בספריו רבינו המאירי כלל: ודע דרבו של הרב המאירי הוא רבינו יונה כמ"ש הוא ז"ל בפסקי ע"א פ"ק הביאו הרב שער המלך ח"א דצ"ד והקשה מזה על מ"ש המור בשם רבינו יונה ע"ש: מג)

(סו) מהר"ר מנצור מרוזק (עי' נור תעודה נח"צ):

(סז) מהר"ר מנשה בן ישראל (עיי' נסמח חיים נח"צ): מד)

(סח) מהר"ר מנשה פאדובה (עיי' מ' בנימין הכהן):

(סט) רבי מסעוד (עיי' רבינו האר"י ז"ל):

הנה מנחם ציון

בג) והוא צפ"ח מה' לולב שכ' בשם המאירי ע"כ נראה למורי הר"ר יונה ע"ש ואך ז"ע אחרי שכ' בהקדמתו לאבות שכתב חיבורו בש' ס' לאלף הששי וכו' או כן נ"א שנה נמלא דכשעת פטירת המסיד רבינו יונה דהוא ש' כ' ה' או רק כן י"א שנה וכו' שם בהקדמה וז"ל ואחר הרב הנשיא אלנרלוני שמענו שמע הר"ר יונה ושמע הרמב"ן פ"ש, וז"ל דזה ר"י איונו כן ר' אברהם אלא ר"י כן יוסף הנזכר בשו"ת הרשב"ש ונפ"ז ל"ק ג"כ קושי' השעה"מ (ורק נע"ק דבהקדמתו לא הוזכר רק מרבו החכם הכולל ר' ראוון בן החכם ר' חיים ע"ש מרא"פ): מד) שם כן ישראל כינוי משפחה הוא וכן ה' חתימתו מנשה בן יוסף כן ישראל וע"י. השתלשלותו לפני השב קראמועל בלוגדון השיגו הסוחרים רשות להאחו ככל ארץ אנגלעוורא ובעיר לונדון הכירה כלאום ונפטר ה"א ח"י"ש באי אלחנצן מדנית ועלאלד והרב מוהר"ר שפורט ה' הרב הראשון בקהלת לונדון:

נה) וע"ס מאור עינים פ"ג, ובספר"ק הביא לו גם ס' מגדל דוד המדבר מעיין דוד ומשיח ועס"ד:

בו) נפטר סמוך לירושלים בש' ע' לאלף הששי ונקבר אלל עמק מלך יוספטט וז"ל דהנה בנימיןכרג על קד"ה בתוך תש"ס קדושים יוס כ"ב מנחם ס' ה"א ח"ן:

מערכת

מ

נדולים

(פג) **מהר"ר מרדכי יפה** אנ"ד דק"ק פונא זקן ויושב בישיבה חב"ד עשרה לכושים כמ"ש בזקמתו ללבוש החור וכלם נדפסו. והוא תלמיד מור"ם בעל ההנה"ה והיה בזמן מהר"ם מלובלין כמבואר בשו"ת מהר"ם הנוכח. ויש לו הגהות על שערי דורא. והרב באר שבע תלמידו: מט

(פד) **מהר"ר מרדכי הכהן** תלמיד רבינו ישראל די קוריאל חב"ד שפתי כהן פ"י על התורה פד"ס וגימטריאות:

(פ"ה) **מהר"ר מרדכי הלוי** אבי הרב גנת ורדים חב"ד שו"ת דרכי נועם והיתה מנחתו בעה"ק ירושלים ה"ו: נ

(פו) **מהר"ר מרדכי נגא"ר** שקיל ומרי עם הרשב"ץ ח"א סי' קי"ט וסי' קע"ג:

(פז) **מהר"ר מרדכי נתן** מעיר אוניון (עיין מ' מנחם נר"ש נזית מלור):

(פח) **ר' מרדכי פראנסים** (עיין רבינו הארי"י ז"ל):

(פט) **מהר"ר מרדכי קלעי** מחבריו של הרב תלמיד ממחר"א חסון ומחר"א ששון ומחר"ב ר' יצחק פראנקו הרב"ץ תורה בישראל ומנדולי תלמידיו הרב מהר"ר דינאל אישמונסה וכמה מורי הראוהו היו מתלמידיו והפליגו לעשות להרבנות תורה וגמילות חסדים וכתב פסקים רבים ודרושים ונשרפו. ואחר השרפה עוד הוסיף לכתוב שו"ת ודרושים וחיידושים. ואחיו היה הרב ברוך קלעי הרב המחבר שו"ת מקור ברוך. ובס' קורא הדורות דף מ"ד האריך בשבח הרב ז"ל: נא

(ג) **מהר"ר מרדכי רוביין** (עי' שמן המור נח"ב):

הרב

הנה מנחם ציון

(מז) ומלכו במרדכי פ"ה ס"ב כשם הר' מרדכי ז"ל ששמע מפי מוריו ז"ל וע' מ' תפנית סי' תרכ"ג וע' תה"ד ספ"ו ושה"ל כלל קי"ט כ' דפי' ש"ץ וכסה"ד הביא ממנו גם ס' כה' שמיטה ע"פ תרומים ע"ש: (מח) אנ"ד ק בערואן ומ"ש בספ"ד דהוא המח' ס' תו"ת ע"ס הוא וחח"כ ה"י ר"י בלכוב ושמ"ך א"ף תשרי ש"א ועל מלכותו נזכר כשם משה מרדכי ועשו"ת מהר"ם לובלין קל"א וקל"ו: (מט) ובה' ש"ב נתעלה ק"ק פדלג ז"ש ע"ה אל האלקים (ואמנם מהסכמתו לס' בלז שבע שדדס שנת שט"ב נכאס דנפטר מקודס) ומתחלה יב' על כסא הכבוד כהוראלה למלך מקום בעל מנחם שפרים וזכר ליפד סס בית מקדש מעט אשר שמו נקרא עליו ועל הכותל נמלך תמות בזה"ל אשר יסד הלכו"ס מלכות לפ"ק וטעור"ו יו"ד כ"ג סק"ז: ג) ש' תמ"ס: נא) וע"ל אות מ' קי"א:

בסברות וחיידושי דינים ושו"ת. והוא תלמיד מהר"ם נכדו של ראב"ן. חתנו של הר"י מפרי"ש. גיסו של הר"י מקורביל בעל הסמ"ק ורבינו מאיר הכהן בעל הגמ"י וכתוב בספר הקורא שהוא רבינו מרדכי בר הלל וכן ראיתי בתשובת המרדכי שהביא בשלמי הגבורים פרק המקבל שחתם מרדכי ברבי הלל. וכ' הרב כנה"ג ח"מ סימן נ"ח הגהב"י אות ח' דהריב"ש אפשר שלא הי"ל מרדכי. וכתב הרב בית חדש א"ח סימן תרפ"ב דמרדכי מועתק מכמה פנים זה מאריך וזה מקצר ואין לדקדק כלשון שהוא מנומנם:

וכבר נודע דזמנין דמשבחת לשונות המרדכי שמביאים הפוסקים ואינם במרדכי שלפנינו ותראה כב"י א"ח סוף סימן שפ"ב חילוק בין מרדכי דריינים למרדכי דאוסטרייך: מז

כל דברי המרדכי בהלכות קטנות כמעט הם מתוס' שאנן. מהר"ם איסרלס בתשובה ריש סי' ל"ח. ובס"י ק' כתב באות ה' כי לרוב נמצאו בו לשונות מנומנמים להיותו מלוקט ומקובץ מספרים רבים ובאו בו הגהות ודינים שלא במקומן בקצרה:

וראיתי למורי הרב נחפה בכסף זלה"ה א"ח סי' א' דף ד' סוף ע"ג שב' דהמרדכי בתר הרא"ש גריר בידוע עכ"ר. והן לא ידענו זה דהמרדכי לא ראה פסקי הרא"ש כי היכי דלגר בתר מ"ש הרא"ש בפסקיו כי בשנ' ס"ו בא הרא"ש מאשכנז לטולמולא ושם נתישב וסירר ספריו והרב המרדכי נהרג בשנת ע' בעיר נירנבורג. ובצמח דוד כתוב בפ' שהרא"ש בטולמולא חב"ד האשר"י על התלמוד:

(פא) **מהר"ר מרדכי** (חבירו של בע"ס תורת חיים) (עיין לאן קדשים נח"ב: נא)

(פג) **(מהר"ם) מרדכי ממאדון** (עיין מ' אהרן ששון):

(גז) מרגלית בשומא דלחשי דהמגיד אחר (כ"י שיהי) זריו ומקדים להוילא ספרו כ"י עד שלא יקדמונו אחר מק"ק קראתא אשר בפולין המדינה:

מ"ש מור"ם בתורת חמאת כלל ט' לאפוקי מחכם אחד ואמרו לו תלמידיו שבון עליו ושוב נתוכחו פנים בפנים וגבה טורא ביניהו ונתבקש מור"ם בישיבה של מעלה כמבואר בים של שלמה פ"ט דחולין ס' כ"ט. ושם מהרש"ל מברר דבריו ושרש הדין:

שוב ראיתי להגאון החסיד בעל של"ה דף ע"ד ע"ב שכתב דתלמידיו רש"ל הביאו אסור והתר שלו למור"ם. והתרת חמאת בס' לרש"ל ואח"כ חזר ויסר רש"ל אסור והתר שלו והוא בתרא. אמנם פשטה הוראה כמור"ם ובעל נפש יחמיר כרש"ל ועמש"ל במערכת אל"ד בס"ד. (עיין אסור וסגר נח"כ)

מור"ם חיבר גם כן על הזהר. וראיתי באמשטרדם פירוש הזהר כ"י להגאון מהר"ר אליהו בן הגאון משה לואנץ וכתב שם שהיה ממשפחת רש"י והשלים החבור בק"ק וורידבורג שנת ש"פ. וכתב שם שהרב המחבר היה מעתיק ראשון מס' דרכי משה למור"ם שהיה מכתיבת ידו עולים ויורדים וגליונות ומחקים וזיקקו ושיהרו. ע"כ בשכר זאת הגאון מה' אליעזר אחיו של מור"ם נתן לו כמתנה פי' הגאון אחיו מור"ם על הזהר. ומביא שם בחבורו דברי מור"ם ופירושו: (סא)

(נט) **מהר"ר משה אלגאזי** (עיין דובב שפני ישינס נח"כ):

(ק) **מהר"ר משה אדפראנגי** שק"ל ומרי ושואל שאלות מרבינו הגדול

על המצבה של מור"ם בלשון הזה. כיום ל"ג לעומר שנת של"ג נח' בן ל"ג שנה וכו' נט) ועוד הגיד לי כי בצדו אחיו אהרן ואחותו מרים אשת הגאון מה' פנחס הלוי הורוויץ. ז"ל. ובצדו הגאון מהר"ר יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף. ומצד אחר הגאון בעל מגלה עמוקות ז"ל ומצד אחר הגאון בעל בית חדש ובאותה שורה הגאון מה' העשל זקנו של המפורסם הגאון מה' העשל. ושם הגאון מהר"ר ליווא דמות אריה על קברו ס) ובסוף השורה הגאון הרב תי"ט. עוד שם כמה רבנים זכר כולם לברכה. וזה הבית עלמין קמן סמוך לכיתו של הרב מור"ם בעל המפה הנז'. והקדיש בית מבתיו לבית הכנסת וכתוב שם שנת שיבה ה'. כל זה הגיד בני ידידי הנז' מה שראה בעיניו וזכה להשתתח על מצבותה ז"ל. וכבר הרב ט"ז א"ח סימן ת"ך כתב גם דנפטר מור"ם בל"ג לעומר שנת של"ג והבאתיו בח"א (עיין נדק הנית ד"ה אינרא וכו' נח"כ):

מור"ם בעל המפה בתורת חמאת מוכיר לאסור והתר דרש"ל ורש"ל באסור והתר שלו מוכיר תורת חמאת. ונראה דאסור והתר דרש"ל היה בכ"י אצל מור"ם ומהרש"ל היה מוסיף ומתקן תמיד באסור והתר שלו והיו מעתיקין ממנו עד שהיו העתקות שונות. וכן נראה מתשובות מור"ם סי' קל"ב אות יו"ד. ומהר"ש דליט"א המוזכר שם הוא מהרש"ל וכן תראה בענין ההוא דמהרש"ל הקפיד על

הנה מנחם ציון

בח) וזה טעות כי עוד כש' של"ב עלה משה למדון ועוד הוא שמורס ומתוהה בעט ברול על מלכותו בפ"ק וחכן מקיר תשעו וכוה הלשון נר המערכי הגאון הגדול כדורו מו"ם משה רועה אכן ישראל. כיום ג"ל למספר בני ישראל. גלה כבוד מישראל. משה ה' רועה לאן ישראל. דקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל. הפעול תלמידים לרבות אלפי ישראל. ממשה עד משה לא קם בישראל. וזאת תורת החטאת העולה. והשם אשר שם משה לפני מי ישראל. ש' של"ב לפ"ק (וע' הגה ש"ן):

גט) גם זה טעות שה' זקן וישיש וכן נעטר בפנים הח"ק בתואר ישיש וכש"ת הרמ"א תמלא ליוס תשובות משנת ש"י ועוד דבשנת ש"ב מתה עליו אשתו הראשונה הרבנית מרת גאלדל (בהג"מ סנהל) וכבר ה' נשאל קודם זה איזה שנים:

ס) וזה ג"כ טעות אשר טעיתו עדותו של בנו ועוד עשה כלן בשמים ולא עלתה לו במחיק א' כמ"ש הג"מ העשל זקנו של המפורסם הג"מ העשל. ואולם כאשר ידענו ל"ה רק אחד ה' איברס יבוע העשל המפורסם הנקרא רבי ר' העשל שה' אכדפ"ק (ונפטר בש"ט כ' תשרי תכ"ד) וזולתו ל"ה נקרא עוד א' כסס זה. ושנים מי יודע? וכמ"ל סוף אות ה' ע"ש, וזאת שנית מ"ם ושם הגאון מו"ם ליווא וכו' גם זה ל"ה ולא נבדל כלן כי הגאון מהר"ל מפראג ה' מעולם רק בפראג (ושמ"ך ש' ש"ט) וזכיתו להשתתח על קברו והשכרו בתוכו הוא הג"מ אר" לוי כהנא זכ"ר (הנקרא זכ"ר הנביא בהג"מ תיקוני תשובה ד' קראקא תכ"ו) ונקרא בש"ט ר' לוי הגבוה עד היום הזה (דער הויכר רבי ר' לוי) אכדפ"ק ונפטר בש"ק ט"ו אייר תל"א. ותוהו של הגאון בעל בית שמואל על ח"ס ע: (סא) וכש"ט ד' וילגלג נדפסו הגסותיו על המדרכי וכן נדפסו הגסותיו על המדרכי (וע' נמלאים תח"י הג"מ דו"ב מיוגל ז"ל אכדפ"ק ובוואלשיש ושמ"ך כתובים ככת' ממש על גליון המדרכי) גם נדפס יד רמ"א הגסות גל חו"ה. ועמ"ש עליו בעל חידושי הגרשוני עה"ת דל"ט ע"כ ואולי ר"ת של הרמ"א שם רמוזים להר"א אלשיך ז"ל:

(קו) **מהר"ר משה בודה** (עיין ח"י עולם נח"צ): סו

(קס) **מהר"ר משה בנבנשת בן** בתו של מהראנ"ח והיו הקרובים מהרב תרי גברי רבני הרב שדה יהושע והרב בנה"ג והיה רב בקושטנינא יע"א וחבר שלשה חלקי פני משה. וספר ריב לשונות ונאכר. ושקלו וסרו בהדיה שנים קרובים להרב הגז' ומהר"י ו' יעיש ומהר"א ו' חנניה והרב תורת הסד והרב פרח מטה אהרן ומהר"ש אלגאזי והרב שמות הנימין וחתנו ומהר"ש גאון ויתר רבני הדור:

(קו) **מהר"ר משה בנבנשת די** שיגוביא אבי זקנו של הרב הגדול מהר"ש אלגאזי ז"ל כתב כמה שיטות ונאכרו ונמצא קונטרס מהרב ז"ל בסוגית קמא פלפול עמוק משא ומתן עם הרב המפולפל מהר"ר יהודה אלגאזי ז"ל ונדפס בריש ספר דובב שפתי ישנים שהדפיס הרב מהר"ש הנזכר:

(קז) **סיניור סח** **משה בנימין פואה** (עיין ר' אדוניס הלוי בן לנרע):

(קח) **מהר"ר משה ברודו** הובאה תשובתו בס' פני משה ח"ב סי' ק"ח:

(קט) **מהר"ר משה ברוד** הוזכר בשו"ת אבקת רובל למרן סימן פ"ה וסי' קי"ג והוא חתום עם הרבנים בסימן קכ"ד והוזכר גם בשו"ת הרב המבין"מ:

(קי) **רב משה גאון** (סו) מדור ה' לגאונים במתא מחסאי וסמכו רב כהן צדק גאון היה שנת ד' אלפים תר"ן ושמו רב משה כהן בן יעקב והוא רב משה כהן שהזכיר הר"ף התשב"ץ ח"א סי' ע"ב: ע

מלאה

הגה מנחם ציון

(סב) וע"ל מלה שערס נח"כ לענין כינוי אלשיך: (סג) ועוד קודם לזה בס' פ"ד ע"ש: (סד) ופירשו ע"ת מכונה בשם תורת משה על גניאים מראות הזכוכות ועל תלים רוממות אל ועל איוב חלקת מחוקק על סה"ש בוסת העמקים כו' על דניאל חזללת הסרון ועמ"ש מו"ה נרוך שמה קאלימאני בהקדמת כי מראות הזכוכות (ד"ו ע"ש ועמ"ש בהגה ש"ץ בסוף הס'): (סה) עשו"ת מהרמ"ם סכ"ח: (סו) ומספריו נראה דה"י שמו יקרא חיים משה: (סז) ומנ"כ בהש"ק ירושת"ו ועמ"ש בנח"כ גט מקושב: (סח) הוא שם אדון בל' לעיין: (סט) והנה זה האיש משה לא ידענו לו בין הגאונים כלל בלגרת ריש גאון ולא מלאה, ביוחסין ונכנס תחתיו רב מעשראש ע"ש, וחולס הרב המאירי בפתיה לאבות כ' ואתריהם רב נחשון ורב משה הכהן ע"ש וחלוי הוא בלחד עם הזוכר לקמן סי' קפ"ד ועי"ף כתובות פ"ד ור"י נתיב כ' ח"ב ובענין ערך דד וסכ"ל כלל ג' ע"ש: (ע) בספ"ק כ' דאחרי מות רב משה הכהן ג' שנים סמכו את רב כהן לזק וס"י זה בס' תקפ"ט ולא בס' תנין (מגנה הראש וכו'):

הגדול מהר"ר יצחק אבוהב ז"ל ומשיב לו כמ"ש בשו"ת הרב המבין"מ ז"ל ח"ג סי' ח"ן. ובשה"ג ח"א מערכת מ"ם אות כ"א (עיין רבינו מאיר נר טוורים) הכאתי מ"ש רב מרבני מצרים הקדמונים מהר"ר שלמה אלפראנני' שהוא ממשפחת רבינו מאיר אבואלעפיא הלוי ז"ל ע"ש:

(קא) **מהר"ר משה אלשיך** (סב)

כתב מהר"ו ז"ל וז"ל מורי סרב משה אלשיך בשל חזללת הסרון רבינו מתגלגל בו פתה ורבי שמואל בר נחמני הוא פתה כסוד העיבור וכו' עכ"ל. וכמקום אחר מלאה שרבינו הכ"י ז"ל היה קורא חכמת הקבלה עם מהר"ם והרב אליהו פלקון ולא היה רוצה שמהר"ם אלשיך יקרא ויכ"ל אלף הרב מהר"ם אלשיך ואמר להרב המניינך ואכן נ"ץ חיים"ם שאל ממך נתת לו ואנחנו למד נגדע והשיב לו סרב כי בגלגל זה לא בא כ"א לבחינת דרוש וכו':

והנה הרב מהר"ם אלשיך הוא תלמיד מרן ונסמך ממנו שיהיה לו דין מוסמך והוא חתום ברבני צפת רביעי בשו"ת אבקת רובל סי' קכ"ד (סג) (והיה נילוף ר"ש בר נחמני) וכוון אל האמת בדרשותיו כמ"ש האר"י ז"ל. וחבר פ' על תנ"ך מתוק ואמיתי (סד) וחבר שו"ת וחבר ספר מאה שערים ונאכר, וראיתי כתוב דברות פלין נגלה צהקין לחסד אחד שהיה רגיל לומר דרשותיו והלילו מתוך ההפכה:

(קב) **מהר"ם (משה) אלשיך** דיין

בארץ מצרים ושקיל וטרי עם הרא"ם ומהרד"ך ומהר"י בי רב וסיעתם. ומרן מזכירו בכסף משנה הלכות יסודי התורה וחבר שו"ת ונדפסו. וראיתי חבורו על טור א"ח בב"י ורמזו בתשו' סי' כ"ד הכי קרא שמו גאון יעקב כמ"ש בסו" ק"ח ובקובץ כ"י ראיתי שחבר באור על פירש"י בחומש כמו באור הרא"ם: (סח)

(קג) **מהר"ם (משה) אמאיריליין**

(עיין דבר משה, הלכה למשה נח"צ): סו

מלחתי כתוב בס' כ"י לא היה שום תנא או אמורא
שנקרא משה הוא פלא וסוד. והיינו דלמדי אינשי על
פרמכ"ס משה ועד משה וכו' שלא הי' תנא או אמורא
שנקרא משה עכ"ד :

(ק"א) **מהר"ם גאלאנטי הזקן** הרב
המוסמך תלמיד מרן חיבר
שו"ת ונדרס ח"א ע"א ובס' קכ"ד כתב
שמרן נתן לו רשות בהיותו בן כ"ב שנה
לעסוק בגיטין וקדושין :

הרב מהר"ם גאלאנטי הזקן מחבר
התשובות היה בן ה"ר מרדכי
אנג'ל תושב רומה האיש מרדכי היה
יפה תואר ובעל מדות הגונות השרים
היו קורין אותו גאלאנטי אומ"ו נשתקע
כנוי אנג'ל ונשאר להם כנוי גאלאנטי.
כ"כ הרב מהר"ש הלוי אב"ד איזמיר
שהיתה לו לאשה בת הרב יהונתן בנו
של הרב המוסמך מהר"ם גאלאנטי הזקן
הנזכר והביאו הרב יד אהרן הלכות גיטין
דף ק"ה ריש ע"ד ובן הרב יהונתן היה
הרב המגן אב"ד ור"מ מעה"ק ירושלים
ועיין בתשו' דרכי נועם ח"מ סי' ל' ול"א :

(ק"ב) **מהר"ם גאלאנטי** בן הרב
יהונתן נכד הרב המוסמך
אב"ד ור"מ בעה"ק ירושלים ת"ו. והוא
עם רבני דורו הסבימו שלא יהיה תואר
רב בירושלים ת"ו כמ"ש מהר"ם חאגיז
בשפת אמת ומבית דינו הרבנים מהר"ר
דוד הכהן המחבר דעת קדושים כ"י
והרב אהרן חייין המקובל המחבר פי'
הזהר אביו של הרב מהר"ם חייין אב"ד
ור"מ בעה"ק צפת ת"ו. והרב אברהם
צמח בן הרב המקובל מהר"י צמח הרב
המחבר ס' דרושים מופלאים ברית אברהם
והרב החסיד יעקב מולכו והרב מהר"ם
ן' חביב ומגדולי תלמידיו הרב פר"ח

ומורנו הרב מהר"א יצחקי. וחיבר ס'
אלף המגן שו"ת וענינים במספרם
כמשפט אלפ"א לסלול והנהגות על הרמב"ם
ולא נדרס כ"א קרבן חגיגה וזבח שלמים
וקצת תשובות בספרי האחרונים (עב)
ומהר"י חאגיז חתנו ונכדו הרב המניח.
ובסוף ימיו הרב המגן היה חתנו של
מהר"ם ן' חביב וכאשר היו לרב שנות
חיי"ם משה עלה אל האלהים כ"א שבט
תמ"ט בסדר ואל משה אמר עלה. ובימיו
היו פ"ו חכמים גדולים שלמים בתוככי
ירושלים. והפרנס היה הגביר אהרן פארדו
וקרו למופלא בדור כחלמיה על הרב
והפרנס נחית כצאן עמך ביד משה
ואהרן :

(ק"ג) **מהר"ר משה גבאי** שקיל ומרי
עם הרשב"ן בתשובותיו
בח"א סי' פ"ג ואילך :

(ק"ד) **מהר"ר משה ן' דאנז** (עיין
מ' חיים אלנאוי. רבני
יעקב בר מאיר ר"ת) : (עג)

(קט"ו) **רבינו משה הדרשן** רש"י
מזכירו בפירושו (ע)

ומגדולי תלמידיו רבינו נתן בעל הערוך
והראב"ד בר יצחק וחתנו הראב"ד בעל
ההשגות והר"ה ורבינו יהונתן הכהן :

(קט"ז) **מהר"ר משה הייגרליך** (עיין
בן דוד סוף ד"ה חמס
יענו וכו' בח"ב) :

(ק"ו) **מהר"ר משה** בן בתו של הג"מ
העשל (עיין תפארת למשה
בח"ב) : (עה)

(ק"ח) **מהר"ר משה הררי** א' מרבני
אדם צובה והוזכר בהקדמת
זוהר תודה למהר"ם אצבאי : (עו)
ושמענו

הגה מנחם ציין

(עא) נדפס בזווינז' ש' שס"ח עס ח"י ש"ס לזנו הג"מ ידידי ז"ל וסכס"ד מונח לו עוד ס' קהלת יעקב קהלת
וס' דרכות ומידושים ומפתח הוזהר ע"ש (עו) אור החמה בח"ב ועד היום נדפסו מפתחי הוזהר בפנים
שונים גם משאר מחברים :

(עב) נדפס לו ג"כ ח' הלכות מהר"ם (ד' ווילנאדשקף) והגה על ש"ע חו"מ וש"ך שנדפס בס"ס שו"ת כך
וע"ש דרכים לז"ב ע"ש, וכבר בעל המעלות לזכור ראיתי חושב והולך ד' רבנים שהי' נקראים
בשם המגן ע"ש :

(עג) ועל אות ש"ן ר"ש יצחקי וגעיל ר"י אבוהב וז"ל דב' ה' (ועמ"ס בהערות נוספות לבעל כ"י) :
(עד) ובערוך ערך פקד ד' מזכירו בשם רבינו משה בר"י משה בר' אבון מנרבנא ונקרא ג"כ ר"י מטולוז
ערש"י דרכים לז"ב ע"ש, וכפי הנראה מקינה לת"כ לאשכנזים המתחלת איכה יבכה עגונה והגה בגזרת תתנ"ו
ור"י אביו של ר"מ הדרכן ה' נקרא בשם ר"י הגוזר ע"ש שהי' מנהל וחיבר ס' על דיני מילה ומנהגיו ונדפס
זה מקרוב פ"ק קראקא :

(עה) אבד"ק דברים והוראנא וזמ"ך (תק"ט) ונתקבל לר"מ בפ"ק קראקא ולא עלה כי נטרפה השעה בעו"ה :
(עו) ואולי הוא ה' רבו של בעל מנחת יצחק וזמ"ש בהקדמת ספרו (שנדפס בזווינז' בש"ע בשם ס' מקדש יס)
וז"ל דכיד שכתב והגיה שם לפני נקודת עין רבו ה"ר משה הרי"ו ע"ש :

מערכת גדולים עב

מ

החיים אשר להם והוא נמנה מכת ראשונה מלומדי המדרש בהתיסדו והלך לפולין ולמד שם והיה חבירו של הגאון מהר"ר יצחק אב"ד מפונז (פא) ואח"כ בא דרך ירונה ללכת לא"י ועכבורו בוניציא, ובא בשליחות מצוה הרב המקובל מהר"ר בנימין הלוי אביו של הרב מהר"ש הלוי אב"ד באיומיר והרב"ל הנו' היה תלמיד מגורי האר"י וצ"ל ולמד הרמ"ו עמו חכמת האמת וקבל ממנו סלת נקיה, ומלבד מה שכתבתי בגדפס (עיין לעיל) מחבוריו שמעתי שחיבר פ' על הירושלמי וחיבר ספר רמז הרומז והוא היה מונה כל מספר כמה שמות עולה וכיוצא, גם חיבר ספר שרשי השמות לרעת מוצאם ופעולתם וראיתם בכ"י גם ראיתי בריג"ו כתביו שכתב לתלמידו הרב"ך וזולתו הם בעצמם כריכות כמו ספר אחד וכלם בעניני חכמת האמת וקצת גם בנגלה, ואחר זמן רב נדפסו אנרות הרמ"ו, אמנם מה שראיתי בכ"י היו יותר ובמנוסה חיבר קונטרס שנקרא דריני בדרכי ההוראה להתנהג שם בלשון צה והלצה ונרפס (פב) והיה יודע ש"ם משנה על פה ושמעתי שה"ל מניד והרכ ניר אריה שחיבר הנחות על הש"ע ונדפסו במנוסה סביו לש"ע העיר שמע המלאך הזכור בו, ונח נפשיה דהרמ"ו יום ב' סוכות ש' נח"ל כמ"ש תלמידו הרב"ך בספרו גבול בנימין (פג) וחיבר קונטרס בכתובת ס"ת ע"ד האמת לדרישת רבני וחסידי ק"ק קראקא כי נועצו לב יחדיו ושאלו"ם הלכו בו להורות להם הדרך לכתוב ס"ת עד"ה והשיב הקונטרס הנז' הן לו הובא בספר לחם הפנים י"ד בקונטרס אחרון: (פד) מהר"ר

ושמענו שסיו בקי מאלד נחמתי גורל החול ושאר עניני קבלה מעשיות, וכן סיפר לי טערת ראשי אבא מארי ולה"ה ששמע מפי הרב המוכה אב"ד ורי"מ בעה"ק ירושלים ת"ו כמהר"ר בנימין מעלי הכהן בודעי ומכירו להרב משה הכרי הנו', ואדם אחד כתב לו ארזי בלח"ף וקרי עליה בהמות כהרי אלהי:

(קט) **מהר"ר משה יודאד ויואש**
אחד מרבני צרפת הקדמונים מעיר פירפנייאן הובאו דבריו בשו"ת למהר"ש א"ה ס' ח"י דף קכ"ו ע"ב:

(ק) **מהר"ר משה אב"ד דק"ק**
ווילנא (עו) והפרנסים דק"ק הנ"ל בו בפרק היו הרב ברכת הובא והרב בית הלל וחיבר חלקת מחוקק על א"ה וכתב מהר"ר צבי בתשובותיו סימן קכ"ד שהוא מקובל מאבותיו הרבנים כמה תקף חיליה דהרב הנזכר וכחו כהוראה: (עח)

(קא) **מהר"ר משה זכות** היה רב בוניציא ואחר כך רב בקק"י ממנוסה תלמיד בקבלה מהרב בנימין הלוי אביו הרב שלמה הלוי אב"ד איומיר ותלמידיו הר' בנימין הכהן מריג"ו ומהר"א רוויגו וחיבר ספר קול הרמ"ו וראיתו בכ"י והוא כפלים מהנדפס, וחיבר פ' הוזהר (עז) וכמה חבורים בנגלה ובנסתר ובקרב נדפסו קצת שו"ת להרב ונרפס זאת לפנים תקון שובבי"ם שיר חדש תפתה ערוך וחכמתו וקדושתו מודעת ואת כלל הארץ:

הרב הגדול עיר וקדיש מהר"ם זכות נולד באמשטרדם (פ) והיה תלמיד הרב שאול הלוי מורמיר, וראיתי באמשטרדם ספר מודפס בלשון ספרד מענין ישוב ק"ק ספרדים ומדרש עץ

הנה מנחם ציון

(עו) ובנו היה הרב מו"ה רפאל דיין וסופר פ"ק קראקא (ושמ"ך ער"ה חלוט ת"ג) ועיין הקדמת ס' ח"מ, ובנו ה' הגאון מהר"ל המנוסה לימא אבד"ק ופונזאבא ונפטר בעיר קאזק (תס"ו) בשבוע מירוד לזכר כי נסע להצדק לפני הרבנים על אשר נסע לו לבו לילך בדרך החסידות והדפס חזיתו להשתתף על קברו ובמליוה היו נקרא מבני דורו לימא כתנאי (ר"ל גדול כתנאי) ומ"ש בעל ד"ד ודורשיו אבד"ק קאזק ל"ע:
(עח) ובנו"ה גאון בתראי ס' ל"ד נמא דבעל ח"מ המוכה עם הג"מ העש"ל וז"ל וה' אבד"ק סלאזימ, ויולא ובריסק ובס' חלק"ת מחוקק ספון בן ג'ן מה' ב' ת"ח (וע' יד מלאכי כל"ו שאר המתבשרים מ"ה וז"ל קט"א) (עט) מנוסה בשם יודעי כיה"ב נדפס ממנו ליקוטי הרמ"ו כסם חס לבינה ע"ס ח"כ כס"ס בערי בינה פ"י מלוקט ע"ס הכונות לה"י אב"ד (שאלוהיקו חק"ג):
(פ) ש' שפ"ה בזמן הר' משה ב"י והר"ד פאלדו וז"ל: (פא) ע' אגרת הרמ"ו ס' ו' וז"ל ונח"ב אות כ' סכ"ו;
(פב) גם נדפס לו ס' יסוד עולם כולל מעשה אברהם ונמרוז ע"ד שר ומיוון וס' ה"ן קול חדש (פיוס) ומצרות (למועדי השנה) גם ס' מקדש ה' וסבלת כל לקט והמה בכת"י:
(פג) במק"א רחמי במנוסה ש' תע"ט והוא טעות (וע' הגה ש"ך בסוף הס'):
(פד) ואני רחמי בשליחות וכמו כן ס' רמז הרמז הנ"ל (תת"י יד ש' ש"ב הרב החסיד מוהר"ה ליפשיץ וז"ל) וע"ם משנת חכמים להרמ"ה ס' רכ"ה ועמ"ל ס' ז"ח:

מערכת

מ

גדולים

הרבה ונדפסו איזה תשובות בס' זרע אברהם וס' גנת ורדים וס' משה יוסף ובסוף ימיו היה רב בעה"ק צפת ת"ו כמבואר בתשובה שבס' משה יוסף ח"ב:

(קכז) **מהר"ר משה חיים** בנו של הרב מהרח"ש עתה מהרח"ש עתה חדשות מעתה נדפסו תשובותיו בשלונקי:

(קכז) **רבינו משה בר חנוך** שמוכרים הראשונים בנו של רבינו חנוך אחר מהגאונים שנשבו בימי רבינו שירא גאון (עיין רזינו חנוך לעיל):

(קכח) **מהר"ר משה מטיבולי** חיבר הגהות והשגות על מין בבית יוסף ובא"ח מביאם הרב יד אהרן נר"ו ומפה קדוש של הרב יד אהרן שמעתי שחיבר על כל הב"י והיו אצלו כ"י והוא חתום על פסק מהריב"ל בצירוף תלמיד הרב מהריב"ל מהר"ר משה הכהן מרבני אלכסנדריאה כמ"ש בשו"ת מהראנ"ח ח"ב סי' נ"ה. ואולי הוא המחבר ימין משה מהלכות שחיטה וטרפות הנדפס בראשונה שנת שפ"ב: (פט)

(קכט) **מהר"ם מטראני** המכיל"ט תלמיד מהר"י בי רב בר פלוגתי דמרח' ומשנת הרפ"ה היה הרב המכיל"ט מרביץ תורה בעה"ק צפת בק"ק בית יעקב כמ"ש בתשובותיו ח"ג סי' מ"ח. והיה הרב חומר מגזע רבינו ישעיה הראשון והאחרון ודורו הרב אהרן מטראני תלמיד מהר"ר יוסף פאסי אשר היו קוראין לו להרב מהר"ר אהרן בעל התוספות שהיה מכין בעיונו וחריפותו לעומק התוספות ומרן מוכירו בח"מ בכמה

הגה מנחם ציון

(פה) בהמ"ס שו"ת הלק"ט וס' עץ החיים בהגמ"ס חאגיז בהמ"ס מנחם ה' ודבר שמואל וע"ס לאן קדשים בהקדמתו לנכד המה"ר ע"ש:

(פו) גם ח"י ס' מאמר האמונה (הובא בס' משנת) גם נדפס לו מקרוב ס' שפת אמת ובהמ"ד הביא לו גם ס' אלה מסעי:

(פז) ומו"ס בטה"ד בשמות המחקרים מהמ"ק חביב מונבא בשו"ת פרח שושן ע"ש ט"ס הוא וז"ל מהר"ם ה' חביב ועמ"כ נז"ל ג"א ע"ש גם ח"י ס' עץ הדעת כללי ס"ס והוא נדפס בס' אור לדקים באלוניקו תק"ט ולפמ"ש בעל המעלות שלמה ה' עוד ה' מרבני באלוניקו שה' נקרא ג"כ רמב"ח בשמו הטוב ורק הוא ה' בהמ"ס עץ הדעת: (פח) וראית' במק"ל דבני ה' נחמי' חיוון בהמ"ס דברי נחמי' עה"ת (כלקין תע"ג) וסי' רחל דיקדולי (שם תע"א) וס' עוז לחקיק"ם, ובית קס"ק, דברי חכם א"ע נחמי' בלאחמו"ר משה חיוון מלפני ידוע דהרב הו"ס נחמד לסיק מהתעוים אחרי הל"ב שבו, וכבר שקל למערפסו מרבני דורו כמו מהר"ם חאגיז ח"ץ ומוסר"ן כ"ץ שקמו עליו וירדפוהו עד ההכרח, והוא כתב נגדם כמה קונטרסים כמו אגרת הקהלות שופטים בלחן אלס נחש ושכר פושעים ואכמ"ל:

(פח) ועוד קודם זה בש' שג"ו ובשו"ת דברי ריכות סי' ש"י כתב בזה"ל מ"כ בתי' ה' וו"ה מנחם מטיבולי ע"ה ערבות ע"ה ואולי ע"ס הוא וז"ל משה מטיבולי:

(קכג) **מהר"ר משה ה' זכרי** הובא בתשובות הרשב"א ח"ג סימן רכ"ח ועיין לעיל מערכת יו"ד (עיין מ' יוסף ה' גליל):

(קכג) **מהר"ר משה חאגיז** בן הגאון מהר"י פה בר ברתיה דהגאון הרב המג"ן תלמיד של מורנו הרב מהר"א יצחקי חיבר לקט הקמח על ד' מורים וח"מ לא נדפס כמח"ל מערכת למ"ד (עיין לקט הקמח נח"צ) וחיבר משנת חכמים אלה המצות ומהדורא בתרא ושו"ת שתי הלחם וכו' והיה קרוב לנ' שנה בח"ל ובשנת תצ"ח בא לצידן ואחר איזה שנים היתה מנוחתו בעה"ק צפת"ו והאריך ימים קרוב לתשעים שנה: (פי)

(קכד) **מהר"ם ה' חביב** חסר מגזע הרב הנמוקי וגאון ספרד חתנו של הרב יהונתן גאלאנטי כמ"ש בסוף כפות תמרים והיה חתנו של מהר"י חאגיז גם כן כמ"ש בתוספות יוה"ב דף טו"ב והוא ישב על כסא הרב המג"ן וחיבר ס' גט פשוט שמות בארץ עזרת נשים וקצת שו"ת בספר גנת ורדים ויש בידי כמו ספר תשובות כ"י מהרב אך עיקר ס' תשובותיו נטבעו בים, וראיתי דרשותיו כ"י ונח נפשיה דרב כנן מ"ב שנה ובן בתו מהר"י כולו: (פי)

(קכה) **מהר"ר משה חיוון** בן הרב המקובל מהר"ר אהרן חיוון פה שחיבר פירוש על הזוהר וקדוש יאמר לו והרב אביו והרב בנו היו מרבני עת"ק ירושלים ת"ו ומהר"ר בנו היה חבירו של מורנו הרב מהר"א יצחקי והיה חתנו של מהר"י חאגיז וכ' פסקים

עג

גדולים

מ

מערכת

(קלס) **מהר"ר משה במ' ישראל**
די קוריאל (עין מ' אליהו הלוי):

(קל) **מהר"ר משה ישראל איש**
ירושלים היה רב בק"ק רודים ובק"ק נא אמן חיבר שו"ת משאת משה שלשה חלקים בפלפול עצום וסדר נכון ולשון הזהב. (צג) ושקיל ומרי עם גדולי הדור מהר"י ריוואנים ומהר"א נבון ומהר"י הכהן ורבותינו מהר"ו ומהר"א ומהר"ש נאוואווי ומהר"ש קמחי ושאר רבני הדור והיה חתן מהר"ם ו' חביב משלונקי:

(קלי) **רבינו משה הכהן הנקרא הרמ"ך**
עשה השגות על הרמב"ם והשיב הרמב"ם עליהם. (צג) כן כתב הרב ס' יוחסין דף צ"ט דפוס אמשטרדם. ואני אמרתי בחפזי שאין זה הרמ"ך שמביא השגותיו מרן ואיברא דגם הרמ"ך שהביא מרן הוא נקרא רבינו משה הכהן מלוניל כמ"ש הריב"ש בתשובה סימן ק"א אבל רחוק היה בעיני שהוא הרמ"ך הנו' ממעם שמרן אינו מביא שום תשובה מהרמב"ם על שום השגת הרמ"ך. ועוד שראיתי בכ"י השגות הרמ"ך למאות ולאלפים על הרמב"ם. ועוד שנראה קצת מהאחרונים הביאים הרב כנה"ג א"ח בכללי הפוסקים אות ל"ח שהרמ"ך השיג על הרמב"ם אחר השגות הראב"ד ובספר יוחסין מביא הראב"ד והרמ"ך בזמן אחד וכן בצמח דוד מזכיר הראב"ד והרמ"ך בשגת התקנ"ח והקרוב אלי שהוא הוא הרמ"ך שמביא מרן בכ"מ ובתחלה השיג הרמ"ך על הרמב"ם ונשלחו אליו בשם חכמי לוניל לכבוד הרמב"ם כי ברבים היו שאל ישאל ממנו. והרמב"ם השיבם כאשר הרב מגדל עז ומרן מביאים מתשובות הרמב"ם לחכמי לוניל. ואחריו השיג הראב"ד על הרמב"ם ואחר שהשיג הראב"ד חזר הרמ"ך להשיג על הרמב"ם והרבה להשיב בהשגותיו ומהם מביא מרן בכ"מ. (ועיין רבינו מאיר הכהן):

מהר"ר

בכמה דוכתי. ובניו הרב שלמה שנפטר בארץ מצרים והרב מהרי"ט וחיבר הרב המבי"ט ס' קרית ספר בסדר הרמב"ם ובח"ג יש חדושים רבים. וס' בית אלהים ושלשה חלקי תשובות הנדפסים: (צ)

ודע דוימנין הרב ש"ך בח"מ בשרומז לתשובת הרב המבי"ט בח"ב כותב ח"א וכן בשרומז לתשובת ח"א כותב ח"ב. ונשאר עשר שנים אחר שעלה לשמים מרן ריש מתא והיה מנוחה שנת משה"ה עלה אל האלהים אך ממ"ש נכדו בהקדמתו לשו"ת אביו הרב מהרי"ט ח"א וכן ממ"ש הרב מהרי"ט עצמו בהקדמתו לשו"ת אביו מוכח שנפטר הרב המבי"ט שנת ש"ס כ"ג ניסן א"כ חי אחר מרן חמש שנים. ולא דקדקתו במ"ש בברכי יוסף י"ד סימן של"א ע"ש ודוק. ובסוף תשובותיו שקיל ומרי על דברי מהריב"ל:

(קל) **רבינו משה בר יוסף חר**
מרבואתא קמאי והרז"ה בספר המאור בסוטה העתיק מרמב"ם. גם פרק אלו טרפות בסוגית פרס ועזניה כתב הרב המאור זו דעת הרמב"ם והוא הרב המובהק שלנו וכו' ע"ש. ומתשובות הרדב"ז סימן ש"ג שם נאמר שהרב אב"ד כתב ודברתי עם ר' המובהק הרמב"ם וכו' ע"ש. גם ראיתי בס' שבלי הלקט ח"ב כ"י שכתב משם ולשון הרב אב"ד וכן אמר לי רבינו משה בר יוסף:

(קלס) **מהר"ר משה בכמה"ר יעקב**
עוזיאל (עין תיקון סופרים נח"צ):

(קלג) **רבינו משה ברבי יקותיאל**
הזכירו בדיון אחד מהר"ם ריקאנטי בפסקיו ס' קפ"ט: (צא)

(קלג) **מהר"ר משה ו' יקר** תשובתו
כ"י בס' זרע אנשים כ"י:

(קלד) **מהר"ר משה (במ' ישעיה) בן**
אחי הג"מ נפתלי כ"ץ
(עין פני משה בח"ב):

הגה מנחם ציון

(צ) וכסה"ד מוכה לו עוד ס' גאולת עולם קרית ארבע ע"ש ואף מה שמיחס לו גם ס' מרגין תורה בשראל ח"ן זה אמת וכן לגנו הוא (ופ"ל אות ש' נו"ן ובח"ב מ' ר"ך ולע"ק) ועוד נמצא בכ"י קלור התשכ"ך וקלור ס' היוחסין: (צא) ע' רוקח ס' שו"א וי"ב:
(צב) גם ח' ס' משה ידבר שו"ת וחקירות על הרמב"ם (שאלוניקו תקע"ט) וז"ל ח' תנוכה תקמ"ב בח' יעו:
(צג) ולפי"ו קשה מאוד לוודא דהוא הרמ"ך תלמיד ר"ת רבו של היותו והלא"ה וע"ל ס' קפ"ז:

(קמד) מדר"ר משה די מאייו הובאה
תשובתו במהרח"ש ח"ב
סימן י"ד וח"ג סימן ס"ח:

(צח) וכן בעל דובלות חכמה להרב ישר מקנידיל מ'חם אוחז להדמ'ם וכנדרה ג"ח מ'ס' פקדי הללח להרמ'ם
מ'ס' מענין ו' קני המורה ובענין מ'ח'ס' ע'תיד הקב'ה לעשות לכל דק'ק ו' חפוט ע"ה וכל' הארבעה
נחת אבות ספ' דבסוף ימיו השיג הדמ'ם קבלה א'מית'ת ע"ה וכן עני' אני הבאתי סמוכות לזה מ'ס' בפי'
ההנה'ה כ' י' להם חלק לעו'ב' ס'וד הו' מ'שעור קומה ע"ה וע' מ'למד מ'גלת ספרים שדפסם בתוך ארצותיו
(בעיר מ'ס'יה) ח'ס'ם בענין השמות ע"ה :

הרמב"ם חיבר כללי התלמוד והיו ביד רבינו בצלאל והוכיזם הרב גופי הלכות:

הרמב"ם חיבר ספר מורה הנבוכים בל' הגרי ונודע שיצאו עליו עסיקין באתרא דזקוקין. ואני בעניי אומר בוא וראה תוקף גדולה ומעלת הרמב"ם ומעשיו לש"ש כי בחבור זה הפליא לעשות כי איזה מתפלספים יען שעניניהם וישיתו כי הרמב"ם פילוסוף גדול ממים און לרבריו בס' ה"ד החזקה. וכמדומה לי שראיתי בכתיבי גורי האר"י וצ"ל שהגיד הרב שחכמתו היצלתו. ועמ"ש בספר מניד מ"שרים שאמר לו המניד למרן על הרמב"ם. וראיתי להגאון מהר"ר יעב"ץ בספרו עץ אבות דף ל' שהחליט לומר דלא חיברו הרמב"ם והאריך בזה. (ק) ואני בעניי אומר שהרי הרמב"ם נח נפשיה בשנת ד' אלפים תתקס"ג מעלה מטה. והמכוכה הגדולה שהיה ע"ד המורה שבא באגרות הרמב"ם היה בסיום האלף החמישי כמו שתראה כתב א' שם זמנה תתקצ"ב וא"כ עדיין לא עברו שלשים שנה מפטירת הרמב"ם ואין גם אחד שאמר שהמורה אינו מהרמב"ם וגם אהביו מורים שהוא חיברו. גם ראיתי בס' ישן נושן על קלף כ"י נסח כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם על המורה. גם הרמב"ן באגרתו אשר הפליא להגיד שבת הרמב"ם לא עלה על לבו

הרמב"ם חיבר פירוש המשניות וקורין אותו מאור שהוא ז"ל חיברו בלשון הגרי וקראו היסראנ'. והועתק פירוש הנז' בלח"ק בזמן הרשב"א שנת נ"ח צ"ט) וכתב מהרש"ל בים של שלמה פ"ק דקמא ס' מ"א דהרב תרומת הדשן לא היה בידו פירוש המשנה להרמב"ם:

הרמב"ם חיבר פ' על הגמרא תלתא סדרי וחולין כמ"ש בהקדמתו לפי' המשנה. (ק) ומהר"ש אלשקר סימן קכ"א הזכיר חידושי סנהדרין להרמב"ם. ורבינו בצלאל היה לו נ"כ חידושי סנהדרין הנז' וחידושי שבת להרמב"ם כמ"ש בכלליו הביאו הרב גופי הלכות אות שפ"ט:

ואנכי תולעת בא לירי פ' ראש השנה כ"י להרמב"ם (קא) ומ"ש בס' חרדים במצות השוכה פ"ד שמצא בסוף שיטה אחת לרבינו משה מאור הגולה וכו' הוא הרמב"ם. כי כל אותו הלשון שכתוב בספר החרדים כתוב שם בסוף שיטה ראש השנה להרמב"ם הנזכר. רק שיש מעות בספר החרדים במספר השנים ובשיטה הנז' כתוב שנת ארבעה אלפים והשע מאות וחמשה ועשרים. והבמת הרמב"ם וקדושתו וחבוריו בכל החכמות הוא מפורסם לכל. ומקורב נדפס ס' פאר הדור והוא קצת תשובות להרמב"ם מועתקות מלשון הגרי.

הנה מנחם ציון

(צט) הפתיחה וכן ס' זרעים עד מסי תרומות הועתק ע"י ר"י אלתריו ומשם ואילך וכן סדר מועד ע"י ר"י כר"י אלוטאל וכו' גמ' ע"י ר"י כר"י בן עכסאי (ובעזרת ר"ח כר"ש הדפוס בן יק"א) וס' נזיקין ע"י ר"ש כר"י המכונה בן יעקב (וזאת מסי' אבות וס' חלק ע"י ר"ש אבן תבון) וס' קדוש ע"י ר' בן נ"י בן אלמולי ואף העתק ס' טהרות לא נדע לזי הוא, וכשהשלים פ' המסניות ה"י רק בן ל"ג שנים (הוא ש' תתקכ"ח):

(כ) יהודה דבריו כ"פ בתוכי ועשרות שער אפרים ס' קל"ג:
(קא) ונדפס (בפארזי תרכ"ה) ובפ"ב שם רומז לס' תחמת הפסוק שחיבר וכלי תפוסה כותבו למאמר העבור (שנדפס בנפסאי תר"ט) ואולי הוא ס' מאלכת העבור כ"י כולל המגוללות והתפוסות (נזכר ברש"י הרב מהר"ר ז"ל) גם הביא שם פרק הבקרי ומאחר המסגל להרמב"ם כ"י. ח"י ס' הגיגות כמ"ש בח' פרקים כפ"ח בזה"ל ואני עתיד להשלים ענין זה בס' הגיגות ע"ש ואולי כונתי לפירוש על גיגות, ובש"ת הריב"ש ס"א הביא ס' אגרת תימן ואגרת המלך להרמב"ם ע"ש, ובמקרא רלתי הדוא חי' העקש לז"ח המתחלת עת שערי לזון להפתח דלג' וכתב המה א"י משם דברי מיימן ויותר נ"ל הדוא לא' מנ' המכונים הנקראים ג"כ בשמו (וע' בית שמואל סדר גיטין שמות האנשים אות מ' ע"ש) ואנכי באתי להעיר כאן במ"ש בפיוט הלז דהסיבו נערי ללכנסם איניו דלדא מור על הר המור הו"ק משח"ל דרך יצחק הכיז לא"י ע"ש על באלתו כהנא רחא עין קשור על ההר והעדרים אמרו לא וס' הכיז להם שבו להם פה עם החמור ע"ש:

(קב) וזה פעמיים וכל נדפס ס' מלחמות ס' להר"א בן הרמב"ם ע"ד המתחלות שפגשו בין חכמי לוגיל וחכמי מונטפלייר נידון ס' המורה וד' פרקים הראשונים מסי' המדע עד שהכבירה לה"ב ויזה ונרמה המתחלות שנגרף ס' המורה, ובכל ההתגלות והטענות בנו הר"א לא עלה על לבו טענת מו"ח, ובפרט כאשר זכינו לס' מלות הגי' וס' פרקי משה ופרקי הלכה להרמב"ם ז"ל שזכיר שם בעלזו ספרו מורה הנבוכים שחיבר ע"ש גם באגרת תימן מוזכרו וע' במאמר לתכמה דפ"ה (ד' באסיליא) ובס' הכרית ח"א מה שהאריכו טעמו שח' ס' המורה אף הדוא בעלזו אומר החקירה כפ"ב מה' ע"ש ע"ק כותבו לש"ס ס' ועד"ס ז"ל כפ"י ועד מה שחשיב לאפקודם ע"ש, וכמס' ע"ה כסיל כאלתו (פילוסוף ב"י בער) וזכ"ר בס' יקין ובעזו דני"א וס' חריב"ס כמיה ובאלשך ע"ש ומען הדעת וגו' ובס' דרך החיים להרמב"ל ד"ל וס' מעבר יבך חלק שפתי נכונות מ"צ פל"ז ובס' קס"ג וכו' חו"י ס' ר"י פ"ש (ומ' הגיה ש"ן כסוף ס'):

השביח להרמב"ם במעלות ומדות ושבח"י שלמים" ע"ש באורך:

הרמב"ם היה שפר יוחסין מזרע רבינו הקדוש. כן כתב מהר"י אברבנאל ושלשלת הקבלה: (קג)

הרשב"ץ בתשובותיו ח"א סי' ע"ב כ' שהרמב"ם היה תלמיד מהר"י ו' מינאש וכ"כ הרמב"ם עצמו פ"ה דשאלה ופקדון וכו' הורו רבותי רב יוסף הלוי ורבו. אמנם ספר יוחסין כתב דלא אפשר לומר כן שיהיה הרמב"ם תלמיד מהר"י ו' מינאש כי בפטירת הרב מהר"י ו' מינאש הי"ל עשר שנים כי הר"י ו' מינאש נח נפשיה בשנת התק"א ולפי מ"ש רבינו דוד שהרמב"ם נולד שנת תתצ"ג הי"ל שבע שנים. (קד) וגם הרב החסיד הרמ"ך בס' יד מלאכי דף קפ"ב ע"ג מלא את ידו לרחות דברי הרשב"ץ וכתב דמ"ש פ"ה מהל' שאלה הוא דרך כבוד והאריך בזה עש"ב ודבריהם ברורים. אך מ"ש הרב יד מלאכי שם בשם מהר"ש אלגאזי בס' תולדות אדם שהרמב"ם נולד מאהים שנה אחרי מות רבינו יוסף הלוי אין לו שחר. ותימא על הרב יד מלאכי שכותב זה בשמו שאם מ"ש הרשב"ץ שהיה הרמב"ם תלמיד הר"י ו' מינאש הוקשה לו כל כך איך יסבול דברי מהר"ש אלגאזי ואין להאריך בזה: (קה)

וראה זה חדש שראיתי בס' עומר השבחה פ' משלי שכתב בס' מו"ב על פסוק עשרת זקנים בני בניו וז"ל כמ"ש על הרמב"ם בשעת פטירת הראי"ף ז"ל נכנס אצלו ונשק ידו והוא כבן ה' שנים ואמר שלא זכת למה שזכה אלא באותה נשיקה שנשקו וברכו והאציל עליו מחבתו עב"ל. ודברים ככתבן לא יתכנו כי הרמב"ם נולד כשלושים שנה אחר פטירת הראי"ף

לבו לאמר שהוא מזוייף ס' המורה שלא חיברו הרמב"ם ושם באגרת מזכיר לרבינו אברהם בן הרמב"ם להמלך בו ע"ש באורך:

ספר המצות שכתב הרמב"ם לא ראהו הסמ"ג כ"כ הרא"ם בתוספותיו הל' חמץ. וכתב עליו מורי הרב זל"ה בספרו נחפה בכסף שגם הרב המגיד לא ראהו. וכבר השינו והרב יד מלאכי ר' קפ"ג שהה"מ הזכירו כהל' חמץ והל' אישות. ואולי כונת מורי הרב זל"ה שהרב המגיד כשכתב הדין ההוא לא ראהו.

והרדב"ז בלשונות סימן נז"ר כתב דשמו הראב"ד והרב מגדל עז לא ראו ס' המצות שחיברו בלשון קדר והעתקתו לא הגיעה לידם והביא דבריו הרב יד מלאכי שם. ונעלם מהם שהרב מגדל עז הזכיר ס' המצות להרמב"ם ככמה דוכתי ומהם פ"א ופ"ה מיסודי התורה ופ"ו מדעות ופ"א מתפלה. ועתה ראיתי שהרב מחבר הגהות מיימוניות שהיה תלמיד מהר"ם בר ברוך נראה שהזכירו סוף פ"ו דממרים. דהגם דבי מיתרי הגהמ"י ספר המצות על הרוב קאי על סמ"ג. שם נראה דקאי על ס' המצות מהרמב"ם:

הרמב"ם עשה הלכות על הירושלמי כמ"ש בפ' המשנה ריש פ"ה דתמיד וז"ל וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו עכ"ל כנראה שחיבר הלכות מהירושלמי כמו שהרי"ף חיבר מהבבלי וכי"כ ר' יעקב בן עכסאי מעתיק פ' המשנה מהקדמתו לסדר נשים שחיבר הל' מהירושלמי כולו:

הרמב"ם היה מזרע דוד המלך ע"ה. כ"כ הרב מהר"ר שלמה בן הרשב"ץ בסוף ס' מלחמת מצוה. וכבר בח"ב אות י"א (עיין להלן ד"ה כתב הרמב"ן וכו') כתבתי אמרי קדוש הרמב"ן כי השב"ח

הגה מנחם ציון

(קג) וכו' הרמב"ם כעלמו כס"ם פ"ה המצוה הנדפס פעם ראשונה בתוך הש"ס: (קד) הרב המחבר נחמ"כ ערבב כלל דברי היוחסין נדגני עלמו פתח כיו"ד שנים סגס דגני היוחסין ס' דהרמב"ם נולד ש' תתצ"א ומס"ס בשבע שנים שהיה לרבינו דוד דוקא? (הובא דבריו לעיל) שהרמב"ם נולד אהמ"ו לעשרות דהוא תתצ"ג, גם טעה המח' שם בחשבון או נוסחה מוטעת נודמה לפניו כי אהמ"ו לעשרות הוא תתצ"ה לזיזרה ונאמת בנוסחת בעל מחזר עינים שהביא ג"כ דברי ר' דוד בפ"ה לא. נמצא מנין שנות הזיזרה, אך גם הוא טעה בחשבונו ס' א"ס תתצ"ה לעשרת מנין שנות הזיזרה השערות אלו לזיזין להוסיף תתצ"ה ג"ל ז' ולכן אהמ"ו לעשרות הם ד"ל תתצ"ו לזיזרה ונאמת אלו לזיזין להוסיף שנים הנמנין קודם שני השערות וסג ג"ל תמ"ע דוק (מהר"פ):

(קה) וכעת זכינו לחי' הרמב"ם ר"ס וכו' שם נדפס י"א וז"ל ק"ל לפני מורי ה"ר יוסף ע"ש הרי לפניך כמ"ש הרשב"ץ והרמב"ם ס' גלוהין פ"ט ה"ג וה' שכירות פ"ב ה"ו ונמ"מ שם ואולם כפי' המהמ"ס פ"ו דשנועות כ' כוס"ל וכן ראיתי אצל מח"י קטשניץ אותם כמו שראה לרבי הר"י הלוי וז"ל הרי לפניך דה"י רבו של אלו:

מערכת

ס

גדולים

עה

הם מחמד עיניו ומחמד לנפשו עמרות לראשו. אם ראייתם ספריו אם דקדקתם בחבוריו. השמעתם אותו מבעט באיסורין בקלין וחמורים אם השמיט כל תקנה וגזרה ולא עשה סייג לתורה וכו'. מי הכה הצדוקים אשר היו כגבורים בוסים מי נתן הביתוסים לשוסים הלא הרב ז"ל כי היה ה' עמו והוביש רוכבי סוסים והוציא אדיריהם מבית המלך מפחדו וניורו ומשאתו חרדים ורבים מעמי הארץ מתהדים. והנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ כי שמענו ממנידי אמת שבכל ארצות מלכות תימן קהלות רבות עוסקות בתורה ובמצות לשמן והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש בחיכון וכיומיכון ובחיי דרכנא משה בר מיימון אשר האיר עיניהם בתורה והעמידן בקרן אורה לבשל מהן גזרות קשות וכבוד המס כי היו כשיט חוצות מרמס ומעליהם עול הגלות הרים ויחלו מעט ממנא כו' ושרים עכ"ל. ועוד האריך בשבח הרמב"ם ע"ש באורך:

ראיתי בתשובות הרב מה' יעקב פראג"י מהמה כ"י ס' ס"ה שכתב וז"ל אנו מקובלים מגאונים מצרים ומחכמים המערב שכל הקהלות מסוף המערב וארץ מצרים וארם נהרים וארם צובה ופרס ותימן כלם קבלו להתנהג על פי חבור הרמב"ם ובפרט בארץ מצרים שהוא מארי דאתרא רבם ולמרס תורה כמו שמפורסם שהרבה תקנות תקן בארץ מצרים וכמו שידענו פה נא אמון שראינו בעינינו נסח שמרות שהיו כותבין פה נא אמון בימי הרמב"ם חצרו' בין ידינא פ' ופ' בתגר סכנדריא מאקאם ושיבת נר ישראל ואורו מרנא ורבנא משה בן הדיין הרב רבי מיימון ואשה"ר פ' על נפסה' וכו'. ובוא וראה גדולת מעשה הרמב"ם שעיקה דירת הרמב"ם היתה פה נא אמון בתחלת ביאתו לארץ מצרים. ובזמנו היה קהל ישראל שבארץ מצרים מעט מוער כנגד הקראים עד שבמעט רוב קהל מצרים היו נוטים אחר מעשה הקראים עד שבמעט במלך מהם מבילת נדה במי מקוה. וכשראה כך עקר דירתו מנא אמון והלך ונתישב במצרים והחזיר כל קהל מצרים לדרך

הרי"ף. קו' והקרוב אלי שהענין אמתרק במקו' הרי"ף צ"ל מהר"י' מיגאש והיה הרמב"ם בן שבע שנים והיה קבוע בלב הרמב"ם ואביו שברכת הרב מהר"י' מיגאש עשתה פירות ושכון מהר"י הלוי להאציל עליו מחכמתו. ולכאן קראו רבו למהר"י הלוי:

הרמב"ם כתב כס' קורא הדורות דף י"ב ע"ב וז"ל ידוע הוא שהרמב"ם היה תלמידו של הרב ר' יוסף הלוי' מיגאש וכ"כ הרמב"ם בהרבה מקומות מספרו וכן הורו רבותי הרב יוסף הלוי ורבו ר"ל הרי"ף עכ"ל. ומישש שכן כתב הרמב"ם בהרבה מקומות מספרו. אני הדל כעת לא מצאתי בחבור שמוכיר בפירוש רבותי הרב יוסף הלוי ורבו אלא בפ"ה מהל' שאלה אבל כנמה מקומות כותב רבותי סתם. והרמב"ן בחידושי שבועות חרשים מקרוב עלו זה על הרפוס הביא לשון הרמב"ם פ"ה דשאלה בשם רבותיו רבינו יוסף הלוי ורבו הנז' וכתב שהקשה עליו א' מרבותיו והוא הרי"ף יתיב: וכבר נודע דמקוה בה אקהייתא דלפי סדר השנים לא אפשר דהרמב"ם יהיה תלמיד מרבינו יוסף הלוי בן מיגאש. ואני בעניי באתי לכלל פשר דבר וכמ"ש בח"ב דף נו"ן אות ח' ע"ש (עיין לעיל ד"ה וראה זה חזק):

כתב סדר הדורות דף נ"ד ע"ד מלאה כתוב בקונטרס יס' גושן אחר רבינו דוד הנגיד כי משה תורה בחיבר זקנו הרמב"ם מתחיל בשם המפורסם יסוד היסודות ועמוד הסכמה ומסיים כי מלאה סלחן דעה. ועוד אחר מפי רבינו אביו כי עשר שנים היה יושב רבינו משה בחדרו ולא לא הספיק עד סיימו. וכלילם שכללנו נא לו כחלוס רבינו מיימון אביו עם אדם אחר עמו ואמר לו רבינו מיימון אביו יסוד לך זה משה רבינו ונכנל. ואמר לו נחתי לראות מה בשפית וכברא אחר יסוד נחק:

כתב הרמב"ן באגרתו לרבינו צרפת הובאה במצרף לחכמה דף פ"ה על הרמב"ם וז"ל הלא שאלתם עובדי דרך המאריכים לשון המפליגים מליצה בתחלת הרב הגדול במעלת חסידותו בתוקף אמונתו בעוצם ענותנותו בגדולת יחושו בגדולת כיסו במעשיו הנפלאים במליו הנוראים בחיותו ביראת אלהיו דבק וחושק יבתלמודו נושקאוהב דברי חכמים ומחבקן

הנה מנחם ציון

קו' לפי דברי בעל קוה"ד וסיעתו נפטר הרי"ף ש' תתס"ג ולבעל יס"פ ולדוד לדרך ומחזירי לאבות נולד הרמב"ם תתל"ג או תתל"ס ע"ש וכפי קדמ"ה פ"א תמל"ה כשהו שעמד בו ה' שנת תתקל"ח וכשעסק בה' שמיטה ה' ש' תתקל"ח ע"ש:

(קנה) **הרב משה בר מיימון** המכונה אלבאו (עיין היכל קדש נח"צ):

(קנה) **הרב משה בר מיימון** אלפאסי (עיין הרמב"ם ד"ה שמעתי וכו'):

(קנה) **הרב משה בר מיימון** מקורטובא (עיין הרמב"ם ד"ה שמעתי וכו'):

(קנה) **מחר"ם מינץ** (ק) בזמן מה' איסרלן בעל תה"ד ושואל ממנו שאלות במ"ש בכתבי מהר"א סי' כ"ב. וחבר שו"ת ונרפסו שנת שע"ז ומזכיר בתשובותיו למהר"י קולון בסי' מ"ב: וראיתי להרב באר יעקב דף י"א ע"ד שהשיג על מור"ם דנעלם ממנו תשובות מהר"ם מינץ. ועמו הסליחה דמור"ם נפטר שנת של"ג ותשובות מהר"ם מינץ נרפסו שנת שע"ז. וגם אשר השיג הנעלם מהרב מעדני מלך אינה כ"כ השגה דבשחיבר מעד"מ ברכות עדיין לא נרפסו שו"ת הר"ם מינץ. והגם שמעד"מ נרפס אח"כ:

(קנה) **מה' משה בן מכיר** מרבנן קדישי קשישאי בעה"ק צפת תוב"ב בזמן מהר"ח רופא ומהר"ש אוזירא חיבר סדר היום ומביאו בנה"ג והוא היה ריש מתיבתא בעיר עין זיתון אשר בגליל ונרפס שנת שנ"מ:

(קנה) **מהר"ר משה בן מנחם** (ע" ויקהל משה נח"צ):

(קנה) **מהר"ר משה מרגליות** (ע" תלמוד ירושלמי ד"ה וזה שלשים שנה וכו' נח"צ):

(קנה) **מהר"ר משה** בה"ק ה"ר משה די ברושלייש (עיין חז"ה התנופה נח"צ): מהר"ר

לדרך תורת משה. ומה שקבלנו ממנו ותקן שכל אשה תשבוע בנק"ח שהתבול לנדרתה במי מקוה שיש בו מ' סאה וכותבים בכתובה וקבלה על עצמה בש"ח בק"ח שהתבול וכו'. נמצא דהרמב"ם רבם של ארץ מצרים שלמדם תורה וחייבים ללכת אחר דבריו עכ"ל: (ק)

שמעתי מפי המרובין שבעיר פא"ם היו רוצים הישמעאלים לשרוף ח"ו להרמב"ם על מעשה שהיה שדן דין שממנו היה בזוי להם ונצול ע"י השבעות ושמות הקדש. ומספרים נסים וענינים הרבה שאירעו לו באותו פרק ומקורב שמעתי מפי אדם גדול רב מובהק שנתברר לו בירור גמור שענינים אלו היו בשנת קצ"ח לאלף הששי וא"כ מוכרח שהוא הרמב"ם אחר. ובעל הנסים הנז' הרמב"ם אל פאסי וכך ראה בספרים כ"י שמוכרים אותו הרמב"ם אלפאסי וכן בחידושי התלמוד. והרמב"ם שחיבר יד החזק קורין אותו הרמב"ם הספרדי עכ"ר. (קח) ואל תתמה על זה שאפילו בימי הרמב"ם היה הרמב"ם אחר מקורטובא עירו של הרמב"ם כמ"ש מרן בכ"ם הלכות הפילין:

מרברי הרב ספר יוחסין נראה שהרמב"ם חי ע"ה שנה. והרשב"ץ בתשו' ח"א סי' ע"ב כ' אשר חי שבעים שנה ומצאתי בסוף פי' ר"ה להרמב"ם כ"י הנזכר שכתב וז"ל מכתבת הנגיד רבינו דוד בן הרמב"ם. רבינו משה נולד לרבינו מיימון אביו בחדש ניסן יום י"ד שנת אלף תמ"ו לשטרות ליצירה ד' אלפים תתצ"ג ונולד בקורטובה ונפטר מן העה"ז וזכה לחיי העה"ב שנת אלף תקי"א לשטרות כליל ב' בשבת יום כ' לחדש טבת. (קט) ואבא מרי בנו נולד לאביו בחדש סיון ונפטר כליל ב' בשבת י"ח כסליו ימיו ושנותיו אחד וחמשים ומחצה:

הגה מנחם ציון

קו והלכות כספרו סי"ב כי דאין לנו לדחות דברי הרמב"ם אע"פ שיקשה לנו על דבריו מגמ' מפורשת פ"ט וע' ג"כ רש"י ח"ב קל"ז ע"ש שכתב דכל דבריו סמך בחכמתו סדוק. ויש לדקדק בדבריו כמו בנבי' שלמו וע"ס משפטי שמואל סי' ק"כ פ"ט ועכ"ז כ' הריב"ש סמ"ד וכן בתשובת הרא"ש סלי"א דסמורס מתוך הרמב"ם ואינו בקי בנמי אינו אלא טועם להחיר האסור דסובר שהכין דבריו יפ"ש ועכ"ז או"ח סלי"ט ולפמ"ש הרמב"ם בעלמו כשו"ת סמ"ט פסק רק כחי' פשטו מורה לנד עשר שנים וכייל: (קח) וע' הרא"ש כ"מ פ' השואל: (קט) ובמקל' ראיתי דהרמב"ם נולד תתצ"ה י"ד ניסן ונפטר תתקס"ה כ' טבת בעיר אלכסנדריא של מצרים וסעלוהו שמונתו לא"י ונקבר בכתחו עכריא אלל ר"י ור"כ הראשון, וכה חקקו על קברו — אדם ולא אדם, ואם אדם הי"ת מלאכי רוס ברת, ואם אומרה אלל כלא אשה ואיש, מלאך כלא אשה ואיש ברת עכ"ל: (קי) וזה"ל מק"ק מגללה הוא מליצן (ואולי כשכיל זה מכונה מינ' ונקודת יריי' ולא מינ' כח"כ) אגד"ק קונוח ' ר"ל והוא מחכמים הראשונים אשר ידענו אותם ממדינת פולין וכן הג"מ מעגלן פראנק עמ"ס אש"ש מ"ה סק"ה בזמן הג"מ יעקב פולאק ז"ל פ"ט:

אברהם הצרפתי. וזכה הרמב"ן לגלוי אליהו הנביא זכור לטוב ורמזיו בפירושו לתורה ע"ד האמת עמקו מאד כמ"ש רבינו האר"י זצ"ל. וכבר הרב מהר"ם פאפירש כ"ץ חיבר ס' לכאר רמזי הרמב"ן בפ' עד"ה. ועל דרך הפשט חיבר מהר"י אבוהב פ' לפירושו ועל טענות הרא"ם עליו חיבר הרב נמקי שמואל להליץ בעדו: ומגדולי תלמידי הרמב"ן הם הרב בעל התרומה ורבינו יונה והרא"ה והרשב"א והר"ן בעל הדרשות ורבינו דוד בונפיר שמוכירו הר"ן תדיר בחידושו לסנהדרין:

וראיתי בפרי מגדים א"ח בחלק משבצות זהב דף ל' ע"ב שכתב וז"ל. תרי רבינו יונה היו. א' שחיבר על הרי"ף ישערי תשובה וספר היראה לר"י גירונדי אשר תלמידיו היו הרמב"ן והרשב"א וכו' והשני הוא רבינו יונה אור"ה היה אחרון עכ"ל. וכבר נודע דרבינו יונה גירונדי הוא תלמיד הרמב"ן והיה רבו של הרשב"א וכמו שכבר הארכתי בשה"ג ח"ב (עיין רבינו יונה התסיד מגירונדי):

אך היה רבינו יונה אחר חיבורו של הרמב"ן כאשר הוכחתי שם. וא"כ תרי רבינו יונה הוו מרבוותא קמאי ודוק היטב כי קצרת. ועי' מ"ש אני בעניי בשה"ג ח"ב מערכת תי"ו אות ט"ז (עיין תלמידו רבינו יונה):

הרמב"ן חיבר חידושים על התלמוד ומקדם קדמתה נדפסו חידושי בתרא לו ז"ל. וכתב מהריב"ל בתשובותיו סימן נ"ו נ"ז בדפוס המעיינים שבחבורה הוו מפקן וקוקין דנורא בחידושי הרמב"ן. וזכנ שקיל וטרי הרב בחידושי הרמב"ן. לבתרא שם סימן נ"ו וסימן נ"ז וסימן נ"ח:

וכבר ראיתי למהר"ר משה דאנון מפורטונאל תלמיד מהר"י אבוהב בכלליו כ"י שכתב כמה כללים בדברי הרמב"ן בחידושו כי עמקו מאד. וכתב מהריב"ל שם דלא נדפסו חי' הרמב"ן אלא

(קנט) מהר"ר משה משורם הלוי תשובתו בזרע אנשים כ"י:

(קס) מהר"ר משה משיש התימה על תשו' מהר"ש דוראן והסכמת הרב אבני בטור הראשון בח"ד שבתשכ"ז סימן ט"ז ועוד חתימתו שם סימן מ"מ:

(קסא) מהר"ר משה נגארה מגורי הארז"ל אבי המשורר מהר"י נגארה חיבר ס' נחמד שסידר כל דרשות רז"ל בש"ס וספרא וספרי ומכילתא לענין דינא בסדר הכתובים בכל מצוה כדי שיהא פירוש פסוקי דמצוה מסודרים בכל חלקי יהודים ודרשות רז"ל ושגורים פי חכם. אשרי אדם שוקד על דלתותיו וזו תורה לשמה ותורה חסד על לשונו לגרמיה הוא דעכר שלו יאמרו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בלוי ושמו נאה לו לקח טוב. ונדרס בקישטאנדינא שנת מאר"ץ והרב נתבקש בישיבה של מעלה ודמשק מנוחתו שנת אשם קיא) כן מציאתי בקיבוץ ישן כ"י:

(קסב) הרמב"ן (רבינו משה בן נחמן) קיב) כתב מהר"ו ז"ל כשרסו בפאה דדיקנא דז"א הימנית ולזה זכה לחכמה הזר. עפי שסס כחי' הדינין לא זכה אל חכמה זו אלא בזקנותו כי בנחלתו לא היה מאמין זה עד אשר רבו ר' עזריאל גרס לו שלמה על ידי אותה פטולה שגסה נבא אליו בקפילת הדרך כנודע עכ"ל. וגם היה תלמיד מרבינו עזרא אחד מרבותינו בעלי התוספות. ויש מי שכתב שגם הרב רבינו אלעזר מגרמיוז בעל ספר הרוקח היה רבו קיב) ובחידושי שבועות להרמב"ן כ"י פ' שבועת הפקדון כתב דרבו רבינו נתן ככה"ר באיר והיה הרמב"ן ממשפחת רבינו יצחק בר ראובן אלכרנלני כמ"ש הרשב"א בתשובות ח"א סי' ע"ב. ובס' ארחות חיים דף פ' ע"ג כתב והרמב"ן כתב קבלתי מפ' מורי רבינו יהודה שקבל מרבו רבינו יצחק בר

הנה מנחם ציון

קיא) ז"ל האשם ביום ר"ח תמוז וכו' בנו להדיא בס' זניחות ושלח ולפי"ן ל"ז כ"כ לקובץ יבן כ"י ועש"ת מבי"ע ח"א כ"י רפ"א וח"ב סי' ק' ע"פ וס' חתן הרב ר"י די קוריאל כמ"ס כקצתה ס' כלי תמדה: קיב) מגירונדי ונולד בש' תתקנ"ד ונא ליובלים ה"א כ"ז ע' אלול ונקבר בחברון (ובזמ"ס כס' חנה יובלים ובספ"ד כ' שנקבר בעכו) ה"א למ"ד בן ע"פ שנה ומת ב"י כשלה את קברו אשר לאן גננו ארון הקודש וע' פלה הראון כקצתה:

קיג) ואין נראה בן מאהר"ר המג"ן הו"א במאסף לחכמה להרב יוסף מקדליא ע"ה. ונדפס זה מקדוב בוויילא כס' אגרת הרמב"ן להתנלות המורה:

הפי' הנו' מהרמב"ן דיש הפרש גדול ג'
מנין המצות להרמב"ן אשר בס' המצות
המפורסם למנין המצות אשר בפי'
הנזכר: קיז)

וכבר בנדפס כתבתי דחידושי הרמב"ן
עמקו מאד ובספרד איש יצאה זקוק
לבא"ר ואיתי"ה להב"ה תלהט ממעני
הישועה בלמדם חידושי הרמב"ן כאשר
עין רואה להאשל הגדול מהריב"ל המאזין
ומעיד בנו וכמ"ש בנדפס (עיין לעיל ד"ה
הרמב"ן חיגר ח' וכו'). ועתה כן עינינו
הרואות לגאון קשמיליא הרב יצחק
קאנפנטון בדרכי התלמוד שלו הזוהר
לדקדק מאד בחידושי הרמב"ן כי כל
דבריו כמספר במשקל במדה ולא יש בו
יתור אות אחת. והאריך שם הרבה בכללי
לשון הרמב"ן. ומשם יראה המעיין כמה
עמקו דבריו הנוראים ויראה חכמת
הראשונים אשר כוללים כמה ענינים
בדבריהם הקדושים ורעה ילבש
להקשות על דבריהם. וק"י שאין לדבר
כנגדם ח"ו שום רבר שאינו דרך תלמיד
לרב. וכבר העירוני ע"ז בס' הקטן מחזיק
ברכה א"ח סי' רמ"ד. והן עתה ראיתי
להרמב"ן ז"ל הביאו בשיטה מקובצת
כתובות דף קל"ח ריש ע"א שכתב וז"ל
ואע"פ שאין זה מחזור אנו נוהגין ראשנו
תחת כפות רגלי הראשונים עכ"ל. והמכיר
את מקומו ישא ק"ו בעצמו שאם הרמב"ן
ז"ל הסמוך לזמנם והוא הגדול
במענות אריות הוא אומר זה על רבנואמא
בקמיה. מה נאמר אנו לגבי הראשונים
ודי בזה. ובקונטרס מחזיק ברכה א"ח
ח"ב סימן ק"ע הבאתי מ"ש מרן הב"י
י"ד סימן קי"ב על הטור שכתב על הרשב"א
ואין נראה כן מן הירושלמי דלא הי"ל
לכתוב כן ולא ניתן ליחשב על מאן דנהירין
ליה שבילי דרקיעא וכו' ע"ש. ואנן בדירן
מה נדבר ומה נעצק:

הרמב"ן

אלא בבתרא וזה נעלם מהרב מהר"ר
ברוך אנג"ל כתשובה סי' ט"ו והבאתיו
לקמן במערכת השי"ן בס"ד (עיין הרש"א).
ומקורו נדפסו חידושי הרמב"ן לקדושין
ויבמות וגיטין ומכות ונדה. קיד) ואני
הצעיר ראיתי בכ"י חידושי שבועות ע"א
חולין לו ז"ל:

הרמב"ן חיבר תשלום הלכות הרי"ף מסכת
נדרים ומסכת בכורות. ואני הצעיר
ראיתי בכ"י והם כסוגית הרי"ף ולשונו.
וכל אשר מביא הרא"ש במסכתות הנו'
משם הרמב"ן הוא מהחבור הנזכר: קטו)

הרמב"ן מלבד הוקף גדולת חכמתו בתלמוד
וע"ד האמה עור היה חכם בחכמת
המחקר ורופא מובהק ופילוסוף כמ"ש
הרב יש"ר במצרף לחכמה ד' ז' וכן
נראה מתשובות הרשב"א סי' ק"ך שהרמב"ן
היה רופא. קטו) ועיין בדק הבית למרן
י"ד סי' קנ"ד ובכנה"ג שם: ודע דחידושי
הרשב"א לכתובות שנדפסו במיץ שנת
תקכ"ה כתוב שם דהיו בנגזי הנאון הרב
שבות יעקב על שם הרשב"א ובהריהו
רהימנא וכתבתי בנדפס מערכת שי"ן
(עיין הרש"א) דמקורו נדפסו חידושי
כתובות להרשב"א. אך אח"כ התבוננתי
וראיתי שהם חידושי הרמב"ן מסוגית
לשונו. וכן נתברר לי מתוך שיטה מקובצת
לכתובות כאשר עיניך תחוינה מיושרים
וראיתי בחידושי כתובות הנו' בדף ז"ך
שכתב שם שהיו ביד הרמב"ן הלכות
הרי"ף מכ"י הרי"ף עצמו וכ"כ רבינו
ירוחם במישרים ריש נתיב י"א. ועתה
מקורו נדפסו חידושי ע"א להרמב"ן ז"ל.
וראיתי חידושי הרמב"ן לשבת כ"י:

גם ראיתי בכ"י פירוש שיר השירים מיוחס
להרמב"ן כתוב על קלף והוא רמוזים
וסודות ובפסוק וריח שלמותיך מנה כל
תרי"ג מצות ומוזה נולד לי פקפוק שאין

הנה מנחם ציון

קיד) ועד היום נדפס גם על מס' שבת חולין פ"ו מכות ושבויות ולקוטים על איזה מס':
קטו) וכעת נדפסו ה' נדרים וכסודות עם ביאור רחוק ונפלא להג' מהר"ט אלנאזי וגם ה' הרי"ף הקלות עם
סי' הרי"טכ"א וזמ"י וקראים יחד בשם אש"י ג' גם ח' ה' חמ"י לכוז ונדפסו בסוף סו"ת הרמב"ן:
קטו) וה' אהוב למלך דון פידרו השני (אשר מלך מ"ש' תתקצ"ג עד ה"א ל"ו) עד שכתב עליו בידו להטות את
לבו לרת ישראל וכן כנו עזרנו ה' עומד לפני המלך וכנראה מאגרת הרמב"ן לנו שכתב לו מל"י לקשטיליא:
קיד) נדפס באלטונא תקצ"ד ועד היום זכינו לאורו בדפוס כ"ס. ובכ"ב כל תכס הד"ל ז"ל והכאה לעין כל גדלויות
בכורות דלגיו להרמב"ן ודק להר' עזרא תלמיד ר"י בן הראב"ד ודף הוא הרה וילד את כל אלה וע"י
ביאור הד"ל על סדר"א פ"ג י"ג וירקאנטי נאח (מהנה הרא"ש) ועוד כ"ל ממס"ש ע"ס אפריון עשה לו המלך
שלמה וגו' שמפרש דברי ר"א הגדול שאמר שמים מהיכן נבראו פ"ד אשלטון ע"ס שמהם היפך ממיס הרמב"ן
שהיה פ"ס ויקרא אלוקים לרקיע וגו' ע"ס ותמה אני על הדור הזה דלא יתמידו בפירושו ע"ס דסוף תל תלפיות:

(קסה) **מהר"ר משה** מסאכטשוב (עיין פנים מאירות נח"צ):

(קסו) **מהר"ר משה עונקנירה** נזכר בספר אבקת רוכל סי' ר"ו וחתום עם רבני צפת שם סימן קכ"ד. וכמה"ר יצחק עונקנירה חיבר איומה כנגדגלות ונדפס שנת של"ו:

(קסז) **מהר"ר משה מפוזנא** (עיין לחס משנה נח"צ):

(קסח) **הר"מ מפונטיזא** (עיין רבינו יעקב מרומרוז ר"ת): (קבא)

(קסט) **הר"מ פיזאנטי** (עי' גרמלוא נח"צ):

(קע) **מהר"ר משה פרנקפורט דיין** בק"ק אמשטרדם חיבר זה ינחמנו פי' המכילתא ובאר היטב על ש"ע ח"מ ושאר ספרים היה זקן מופלג ושמעתי שראה ע' נפש יוצאי ירכו. והוא הדפים המקרא גדולה בדפוסו באמשטרדם עם כמה פירושים נוספים וחיבר פי' מלוקט על כל המקרא ונדפס סביב למקרא הנזכר: (קגב)

(קעא) **מהר"ר משה פרויניצאר** מרבנן קשישיא שבעיר מנטיובה יע"א בזמן מרן והרמ"ע וסיעתם חיבר שו"ת והם בכ"י. וכתשובותיו כ"י ראיתי תשובה אחת שהשיב בשנת השכ"ד ובקונטרס שודא דייני אשר הקן במנטיובה הרמ"ז ובית דינו בעיני ההוראה כתוב שלא ישניחו בתשובות אחרונים כי אם התשובות שרומז הרב כנה"ר ומהר"ם פרויניצאר. אך גדלה צעקת ריב"ה בינו ובין חכמי דורו על עסק קידושין ונדפס קונטרס על זה ויש בו דברים קשים: (קגב) (קעג) **רבי משה פרנס** מרומנובורג (עיין ס' פרנס נח"צ):

מהר"ר

הרמב"ן מחדש נדפסו חידושי לשבועות וס' הלכות כמ"ש לעיל במערכת למיד (עיין לקטות נח"צ). ושם בס' הלכות בפסחים דף י"ד ע"ג כתב קבלתי מפי מורי רבינו יהודה זצ"ל שקבל מרבו ריצב"א הצרפתי. ובכר כתב כלשון זה בשמו. ובס' ארחות חיים דף פ"ג ע"ג. ולהיות הרמב"ן תלמיד תלמידים של רבותינו בעלי התוספות לכך הוא היה מונה שבחן בפתיחתו לדיני דגרמי. ומ"ש באגרות הרמב"ם נגד חכמי צרפת ונצטער אותו צדיק מהרש"ל בהקדמת ים של שלמה על הרוב שאינן דברי הרמב"ם ותלו בו בוקי סריקי. ואם הם דבריו חיו שנהכוין על רבותינו בעלי התוספות אלא על חכמי צרפת אחרים. כי בזמנו לרחוק המקומות לא שמעו מרבותינו בעלי התוספות ולא נודע לו טיבן וחין ערכם:

הרמב"ן מלאך מליץ טוב על הראשונים ויצא לישע הגאון בעל הלכות גדולות לישב השנות הרמב"ם בס' המצות עליו והרבה להשיב ולהשיג על הרמב"ם ולשרש שרשיו. והלך לקראת הראב"ד על מה שהשיג על הרי"ף. ולמד זכות על הרי"ף וחיבר על זה ספר הזכות אפס קצהו נדפס. וערך מלחמה את המאור הגדול הרו"ה כי מלחמות ה' נלחם להציל להרי"ף ופקד על אנשי הצבא להרו"ה הובא בס' תמים דעים. וחיבר ס' תורת האדם והל' נדה ודינא דגרמי ונדפס. ועוד חיבר חבורים אחרים כהכמהומוסורקיה ויש בידי חידושי ביצה לכן הרמב"ן בכ"י:

(קסג) **מהר"ם ניגרין** בזמן מרן כ"י חיבר פי' ס' עבודה ועשה הגהות לספר היראה מרבינו יונה זצ"ל (ועיין עמודה תמה נח"צ): (קט)

(קסד) **מהר"ר משה (כ"ע) נראל** (עיין זכרת טוב נח"צ): (קד)

הנה מנחם ציון

(קיה) ובסד"ד מונה אותם כמו ס' אולך החיים ס' הגאולה עדן נן אלקים פי' ע"ס יצירה ס' הקן שפר הנמול וס"ת דרש יפה על ר"ס וכן ס' הויכות לפני המלך והשרים כסרקטס הויכות זה ה' נמשך די ימים (פס הכומר פוילי כריסטיאני והכומר הראשי רייננד פאליא פארטי הדאמינקאלי יס"י) בש' ה"א כ"ג ואף כי נתן ינתן הרמב"ן את איש ריבו עכ"ז מרוב קבלה הוכרח לו לעזוב מקומו והלך לאח"ק וכעת נדפס הדפסה שדים לפני המלך והשרים טרם נפשו משם. ונקרא תורת ד' תמימה: (קיה) וע' ג"כ אגרת המוסר:

(קכ) תלמידו של הג' כעל מהרש"ל כהרס הכופא ר"א וועלש'ס כהג' מוהרש"ל אהר"ק לפת"ו וכו' זה כגדות ת"ח וזכר בס' טעם היון וזיון מלול וזקן כהמים ע"ס אהר"ק מ"ן ובמ"ך ל"ג בשומר ת"י"ע וז' הכהנים פינא ילדו לו את הכר כעל מעשה טובי' וגשאת אח"כ לסג' מהרש"ל כהר"ק ויחמיאז' ובמ"ך וי' אה תה"י:

(קכא) והוא כמדות לרפת וגי' ספר כישר לז"ו ופי'. ומ"ס בתום חילין מ"ז ד"ס היינו ריבונותיו דהר"ם מפניטיוא בערך עם האלוני' ע"ס אהר"ק אהר"י דכלל ס' הערך אשר לפנינו לא מלא כזו כלל וכלל ע"ס:

(קכב) גס ח"י פי' על ס' הקדוש מנורת המאור מכונה בשם נפש יסודע ע"ס אחיו כהת, וזכיתי לראות חתימת ידו הקדושה על ספרו שנתנו כמתנה להגאון מהרש"ל כהמ"ס מוס' יסודות, גס ח"י פי' על הספרי עמ"כ שס:

(קג) נפטר כמנוסחה ש' של"ז ל"ב:

וחזיונות הכוכבים המורים רעה לעולם ושם פחדו פחד ועי"ן קבלו הוכחתו. וגדולי ישראל עשו באורים לסמ"ג כידוע ומקורב נדפס קצור סמ"ג אשר חיבר הרב עצמו:

(קצט) ר"מ מ' מקוצי בספ' מנחת יהודה מביא פירושים ממנו וחידושי'

כמעט בכל פרשה. ולפום ריהטא היה נראה שהוא רבינו בעל הסמ"ג שחיבר פירוש על התורה. אך ממ"ש במנחת יהודה פ' דברים שמביא שר"מ מקוצי הקשה קושיא ואח"כ מביא דברי הסמ"ג וכתב ומתוך דברי הסמ"ג זו הקושיא ל"ק כלל מזה מוכח שר"מ מקוצי שמוכר אינו רבינו בעל הסמ"ג ודוק היטב: (קפה)

מ' משה חורדוביור האשל הנדול כתוב בס' הנלגלים סו"ה רוחו של זכריהו בן יכידע. ונלגלים כ"י ראיתי סו"ה משרש חליטור ענד חנכה וסו"ה בחינת רוח משמעה. והוא תלמיד מרן בית יוסף בפשט ויש לו תשובה בשו"ת מרן בדפוס ועוד ראיתי תשוב' כ"י מהרב. וחיבר ספר הפרס ונדרס. גם נדפס סדר עבודה וס' אור נערב וס' גירושין:

אך הפליא לעשות וחיבר באור ארוך על הזהר והתיקונין כמו שנים עשר קובצים כקובץ ח"ג מהרמב"ם וייניציא וספר אליהם ושאר חבורים ובספר הפרס שער סדר האצילות פ"ג כתב וז"ל קבלת מורי ורבי החסיד כמהר"י קארו נר"ג וז"ל הא אתינא לאודעא וכו' ע"ש והוא לשון המגיד למרן ככתוב בספר מגיד מישרים וכאשר האריך הרב אמונת חכמים סוף פ' ז"ך. וניסו הרב מהר"ש בן אלקבץ ומגדולי תלמידיו הרב ראשיה חכמה והרב ק"ל בוכים. ונגלה אליו חליה חכמה וכו' לטוב ונתקנס בישיבה של מעלה שנת הש"ל ועמודל דגורא אולא קמיה והכיר בו רבינו הא"ר ז"ל. (קכו) ונדרס ספר תומר דבורה להרב ז"ל. (קכו) וראיתי למהר"י צמח בכ"י

(קענ) מהר"ר משה מפרעמסלא (קכד) תלמיד מהרש"ל וחיבר ס' משה משה ונדרס בראשונה בקראקא שנת ש"א:

(קעד) הרב משה י' צור (ע"י מערת שדה המכילה כה"נ):

(קעה) רבינו משה מצורך חיבר הגהות גדולות על הסמ"ק כמ"ש הגאון מהר"י קולון שרש קפ"ו:

(קעו) מהר"ר משה קאזים בספר שלום הבית כ"י להרב מנחם קאזים אביו של הרב חנניה ה"ה קנאת סופרים וחק לישאל מספר כשכחו מאד וכתב דהו נפקין וקוקין דנורא מפומיה דהגאון מהר"ר משה קאזים לפומיה דרבו הרמ"ע ז"ל. וראיתי שיטת חולין כ"י להרב מ' משה קאזים ז"ל:

(קעו) מהר"ר משה האפסארי (ע"י מהר"ר חליהו הלוי):

(קעט) רבינו משה (מקוצי) בעל הסמ"ג תלמיד רבינו יהודה החסיד כמ"ש בעשין רי"א דף רכ"ג ע"ד ותלמיד רבינו שמשון ששאנץ כמ"ש בהקדמת הסמ"ק דפוס ישן ותלמיד רבינו ברוך בעל התרומה כמ"ש בס' יוחסין. והיה הרב בתחלת האלף הששי וצורתו במראה בחלום לחבר הסמ"ג. ואמרו אליו במראה למנות בכלל תרי"ג מצות השמר לך פן תשכח כמ"ש הוא ז"ל בהקדמתו ובעשין ג' כתב ובשנת התקצ"ו הייתי בספרד להוביחם ואמץ הקב"ה זרועותי בחלומות היהודים ובחלומות הגוים ובחזיונות הכוכבים ויש עלי חסדו ותרנו הארץ והיו לחרדת אלהים ועשו תשובות גדולות וקבלו אלפים ורבעות מצות הפילין מזויות וציצית עכ"ל. ומהרש"ל פירש בבאוריו שהיה פותר חלומות. ולי ההדיוט נראה שהי"ל ליהודים ולגוים חלומות מבהלים

הגה מנחם ציון

(קכד) וס' נקרא בשם ה"ר משה מת אוליו כשכיל זה מכנהו הגאון בעל שו"ת מ"צ להיפך כדכר כבוד ר"מ ח"ש חי: (קכה) ואולם ראיתי בס' שנות יסודע על המכלתא (סוף השמטות) שכ' ד"ל דו"ל להר"ם מקוצי פ' עכ"ה שהקשה פ' ר"י מקונסטרסאס מפ' הערל וזו עדיין לא ראה את הירושלמי ואך אח"כ בסמ"ג שכבר זכר לירושלמי חו לא חש להסבא דפ' הפרל דע"כ לתרן דכמו לאין דרכה לקדם וכו' פ"ט, וע"ל אות יו"ד כ"ט ולקמן אות ש' ל"ה ובס' עמודי הכוכבים פ"ט:

(קכו) ועוד אחרת עליו משמ"י דהאר"י ז"ל משה אמת ותורתו אמת בעולם הבלמה וע' הקדמת ס' פת הדיון: (קכז) ובסמ"ד הכיח לו עוד סי' מתקן ה' תפלה למשה על כל סדר התפלה (נדפס מתחדש בעיר פרעמסלא) ותקון ק"ג נדפס עם כאור לר"י כר"י הכסן, וסי' שיעור קומה נדפס בווארשא, וסי' זכתי שלמים (ד' נובליון):

עץ

גדולים

מ

מערכת

(קפא) **הרב ר' משה תבון** קלג חיבר חבורים גדולים ונכבדים ובתוכם ספר התנינים (ז'ל הקנינים) וביאר תורה שבכתב באור נפלא מאד. כ"כ בס' כ"י קרמון ישן:

(קפג) **רב משרם גאון** הובאו השוכותיו בספר שערי צדק שו"ת הגאונים הנרפס מחדש:

(קפז) **מהר"ר משרם הדוי** יש לו חשבה בורע אנשים כ"י:

(קפז) **רבינו משרם בר משה** (עי' רבינו יצחק בר יהודה): קלד

(קפה) **רבינו משרם חיבר** ספר השלמה קלה וראיתי חלק

אחד כ"י ישן נושן. וק"ק על סרן הב"י א"ח סימן קי"ג שכתב ובספר ארחות חיים כתב משם בעל ההשלמה כדברי רבינו משולם ע"ש. והרי רבינו משולם מר ניהו בעל ההשלמה. קלז ובתב ספר יוחסין רבעל ההשלמה היה בזמן רבינו אלעזר מגרמזיא. רבינו אליעזר ממין:

רבינו משולם בן הרב רבי משה בר יהודה מבדריש חיבר וצירף עם חבור הרי"ף ס' ההשלמה. כ"כ בס' קרמון ישן כ"י. וקרא שם הספר השלמה על שם הפעול והפעול שהוא משלים דברי הרי"ף ומר ניהו רבינו משולם ועיין לעיל:

(קפז) **רבינו משרם** שהיה שואל מר"ת הסכים בספר קורא הדורות דף י"ד ע"ב שהוא רבינו משולם בר קלונימוס מלוקא

בכ"י שכתב דנח נפשיה דהרמ"ק זצ"ל בן מ"ח שנה: קבח

(קפא) **רבינו משה המחי** (עי' רבינו דוד קמחי): קבט

(קפג) **הרב משה רבקהש** (עיין כללי ההוראה בח"ב: קל)

(קפז) **הר"מ רומי הסופר** (עי' רבינו עובדיה ד"ה וכמה וכו'): קלא

(קפז) **רבינו משה** ריש מתיבתא דמתא מחסיא הוכיר פירושו מהר"ם ריקאנטי בכמה דוכתי בפסקיו ומהם ס' שס"ד וסימן ש"פ (וע"ל סק"י, מ"ן):

(קפה) **מהר"ר משה שרמון** אחד מרבני קושטנדינא. וראיתי

בתשוב' כ"י למורנו הרב שארנו מהר"י זאבי בתשובות מהר"י זיין כ"י שכ' שבשנת התמ"ו היה הרב הגו' בקושטנדינא ממונה אנטי. וחיבר שו"ת בני משה:

(קפו) **ר' משה בר שלמה הכהן** (עיין רבינו יעקב מרומנו ר"ת: קלב)

(קפז) **מהר"ר משה בר שמואל** ויטאל. (עי' מ' חיים ויטאל):

(קפה) **מהר"ר משה ז' שנגי** יש לו חשבה בורע אנשים כ"י:

(קפט) **ה"ר משה שניאור מאיבורא** (עיין על כל בח"ב):

(קפז) **רבינו משה שפירא** (עי' חוס' שאנן בח"ב):

הנה מנחם ציון

(קבח) יוס' ד' כ"ג תמוז וכמ"ש בנו בהקדמת קונטרס היקר עבודת יו"כ ע"ש. קבט) ח"י ס' מהלך שכלי הדעת, (נדפס עם הגהי ר"ח הכחור) ואולם בעל מקנה אכנס כסוף חלק הפעלים מיהסרו להדק"ק וכתוך הסי' עמנו לא נזכר למי הוא ובספ"ד מוכה לו גם סי' פתח דברי שכל עוב סי' התחבובת דקדוק, ותענוג הנפש מוסר, ויאל דפי' משלי ועזר המיוחס לדק"ק לו הוא וממנו ילאו הדברים ועמ"ש עולי הרש"ע פלקיירא בס' המבקש:

קל) וכה סי' תחומתו משה ברי נפתלי הירש סופר בגזרת פולין ברית מוילנא לא"ד ועי' הקדמת סי' באר הגולה ובלא"ע סט"ז והי' גי' כפ"ק קראקא בזמן הכ"ח מהר"ם קראשניק והר"י אילנברג עי' באר הגולה חו"ח בקפ"ו ואחר ממת האלון שב לעירו ושמ"ך סי' תליב, והגאון החסיד מו"ה אליהו מוילנא זצ"ל הי' נכדו:

קלא) והי' תלמיד הרמ"ק ובספ"ד יחס לו גם סי' שפרי ג"ס: קלב) ע' מרדכי סוף גיטין ותוס' יבמות וי"ד ד"ה לפי וחולין קפ"ו ד"ה וזיתא וכו': קלג) ונדפס הראשון זכר בשמו ובספ' אבותיו הרב ר' משה בר' שמואל בר' יהודה כ"י שאלו בן תבון מרמון ספרד ע"ש (וג"ע על התכס כ"י כעס השמטה זו) והוא מעתיק ס' המלות להרמ"ם ופ' הקדמת ס' המלות ד' קושטא ובמינכן מאלא ממנו סי' לידת הדרכים ו' מאמרים בנפואות וזה לא ככיר נדפס לו סי' ש"ה וראיתי שהביא שם הרבה מעורבו אכ"ו ז"ל. וכן סי' העגלות הרעיונות (ד' פעסט):

קלד) בר' איתאל ממגנא ע"י ערך ד' וכו"ת מהרש"ל ס"ס כ"ט: קלה) נדפס כעת בפאריז עם באר יקר מהרב ר"י לובטלין מפאריז י"י: קלו) וי"ל דלק"מ דכאשר ידענה הי' עוד ד' רבינו הנקראים כס' ר' משלם וזה כ"כ בס' השלמה, כמו ר"מ כר"ם בר' איתאל, ור"מ בר' מלוגי רבו של הראב"ד, ור"ם בר"ק מלקא הנזכר בערך ערך ספד ע"ש, ור"ם בר"י הנזכר בס' הישר לר"ת:

מערכת

מ

גדורים

(רא) **רב מתתיה דרשן** (עיין מתתיה
בח"ב: קלח).

(רב) **מהר"ר מתתיה תמר** יש לו
תשובה אחת בספר אהלי
הם להרב מהר"ר הם ו' יחייא ז"ל
סימן קמ"ה:

(רג) **מהר"ם מהאנני** תשובות כ"י.
והרב מש"ל פ"ח דגירושין
דין י"א הביא מדבריו בתשובה אחת קלח
ושמעתי שיש ס' תשובות מהרב מהר"ם
הנוצר כ"י:

קונטרס אחרון.

(ה) **מורה** רבינו ישעיה הראשון כותב
כן על רש"י פירש המורה
כתב המורה: קמ)

מלוקא ע"ש. ואני ההדיוט וכנ"ה' לם'
הישר מר"ת כ"י ושם מביא תשובות ר"ת
לרבינו משולם ותשובות רבינו משולם
לר"ת באורך וחותם משולם בכ"ר נתן
ודלא כהסכמת ס' קורא הדורות:

(קנז) **מהר"ר משרם קוזי** (עיין גמ'
ד"ה ולפי מה וכו' בח"ב בקו"ט):

(קלח) **מהר"ר משרם בר קרונימוס**
מלוקא (עיין רבינו משולם
סה"ה שול"ח וכו'): קלז)

(קלט) **מהר"ר מתתיהו ו' ארווייה**
הזכירו הרב פני משה
ח"ב סימן ג"ן ויש לו חתימה על פסק
הרבנים מהר"א ומהר"י ו' שגני ז"ל בס'
רב יוסף למהר"י קצבי ז"ל סוף סי' י"ב:

(ר) **רב מתתיהו גאון** הובאו תשובותיו
בספר שערי צדק הגדפס מחדש
משו"ת הגאונים:

נ.

(ד) **רבינו נחמיה** תלמיד הרא"ש כמ"ש
בתשובה. הביאו הר"ם אלשקר
סי' י"מ:

(ה) **רבינו נחמן** בן בנו של רבינו חיים
הכהן (ע"י ס' נחמני בח"ב: ב)

(ו) **מהר"ר נחמן** (במהר"ר יחיאל מיכל)
(עיין חק יעקב בח"ב: ב)

(ז) **רבינו נחמן** בנו של הרמב"ן. בספר
תורת האדם של הרמב"ן שם
נדפסה הכתב שכתב הרמב"ן לבנו רב
נחמן בסדר קדושה וענוה. והבטיחו שבו
שיקרא אותה יענוהו מן השמים. וחכמי המוסר
הן מזוהרין לקרותה כפעם בפעם אולי יתעורר
בראותו

(ה) **מהר"ר נהוראי ג' ארמון** מופלג
בחכמה וזקנה מרבני תונס
חיבר יתר הבו כמ"ש בח"א מערכת יו"ד
אות נ"ד (עיין יתר הכו בח"ב) ושם קונטרס
צדקה לחיים לבנו ז"ל:

(פ) **רב נהיראי גאון** (היו שנים)
הראשון משרם קין משרם ריב"ז
ור"ע וכמה נביאים תנאים ואמוראים. ורב
נהילאי גאון השני משרם הכל משרם נחום
איש גס זו ורבי אלעזר בן עזריה ור' אלעזר
בן פדת וכו' כ"כ מהרש"ו ז"ל:

(ג) **מהר"ר נחום אחי הש"ך** (עיין
מ' שמואל קידוניבר: א)

הנה מנחם ציון

קלז) בר' משה הזקן וה' פייטני חי' הרבה פיוטים ליו"כ ולפסח וכן רבש"ע ליו"כ קטן מנהג אשכנז ופולין,
ונראה שבי' בקי גם בקבלה ע"ס תפילים סי' תר"ז ותתת"ז סמ"ג לאוין כ"ו, ורש"י זכתיס מ"ס עטרו
גם בשם גאון, ופתוס' מנחות ק"ע וע"ק, ועמ"ל אות כק"א כתיבו שם גאון ע"פ ועג"כ בס' עמודי העבודה,
ומהרש"ל בשו"ת סכ"ט קורא אותו בשם ר' שמש הגדול וה' סביב לש' ת"ש לאלף ה"ה וא"ל דמלכת ר"ס הנמלא
עוד היום כמגלגל וחרוזה עלי' סתם רבנא משל בן רבנא קלוימוס תלכ"ה לו הוא:

קלח) וכן חתימתו מתת' ליכרמן דרשן ודיין דק"ק פראג נכד מהרש"ל:
קלח) ואולם בס' פרשת דרכים דרך הקדוש הביא אותן הדברים הנאמרים שם בשם הרישב"א ז"ע, ואולי המל"מ
זכה לשו"ת הרישב"א ואותו השואל סי' מהר"ם מקנ"ג וע"כ הביאו בסתם בשם הרישב"א וכלדך רוב
הסוקוס כשהביאו ד"א בשם ס' שו"ת לא דקדקו על הדבר כ"כ להביא הדברים בשם אותו השואל דוקא וכן
בכלל איתמר, וכלל חי' הרישב"א ל"מ אותו ראי' ממדרש קבלה שהביא הסד"ר לסתור דברי הרשב"א ד"א בבית
זה אם נפל אסור לכנס בו ע"ש, וכאשר אדמה מהר"ם מקאנ"ג ר"ת מרמזים למו"ס משה דבס' ועד לחכמים
ב' סי' ח' הביאו המח' בין שמות בני משה:

קמ) וכן הרא"ז נכדו כמו שהובא בשם"ג סביב הרי"ף:

א) ונקרא יונק נחום כהנא אבד"ק סאכטשוב ע' הסכמתו לחי' זכתיס לבעל פמ"א נכד אוחות:

ב) וכן אוחותו של הסמ"ג י':